

บทที่ 3

ภูมิปัญญาที่ปรากฏในบทหนังตะลุงของหนังสกุล เสียงแก้ว

จากการศึกษาบทหนังตะลุงของหนังสกุล เสียงแก้ว จำนวน 25 เรื่อง คือ 1)กรรมบาป 2) กรรมสนอง 3) กลการเมือง หรือกัญแจการเมือง หรือเพชรฆาตที่ 7 หรือเพื่อนเวาเผาเรือน 4) กำแพงศักดิ์นา 5) ชุนศึกเกาะแก้ว 6) คนเหนือดวง 7) ความจริงอยู่ที่ไหน หรือโจรจำเป็น 8) คู่แล้วไม่แคล้วกันอีก 9) คำสาปจากสวรรค์ 10) เจ้าฟ้าปฏิวัติ หรือหัวใจกับไถปิ่น 11) เจ้าฟ้าพเนจร หรือมรสุมแห่งชีวิต 12) เจ็ดมหัศจรรย์ 13) เซลยรัก 14) น้ำใจนาง 15) เพลิงตระนง หรือเพลิงพิศवास 16) แผลรักสายพิน หรือรักต้องห้าม หรือรักในสายฝน 17) เพชรฆาตพญายม หรือนาทีชีวิต 18) มนุษย์ 3 มิติ หรืออำนาจลึกลับ 19) มือปืนยอดรัก หรืออดีตที่ลืมไม่ลง 20) เมืองแก้ว 21) แรงโลกันต์สวรรค์ทรงโปรด 22) ลูกสะใภ้ตัวอย่าง 23) อ้อมอกแม่ 24) อินทรีแดง 25) อำนาจสีหน้า พอจะสรุปได้ว่าภูมิปัญญาที่ปรากฏในบทหนังตะลุงดังกล่าว มี 18 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการใช้รูปแบบคำประพันธ์ 2) ด้านการใช้คำ 3) ด้านการใช้ภาพพจน์ 4) ด้านการบรรยาย 5) ด้านการตั้งข้อสังเกตเสนอทัศนะ 6) ด้านการบันทึกลักษณะสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ 7) ด้านการบันทึกปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย 8) ด้านการบันทึกวัฒนธรรม 9) ด้านการสร้างบททเวา 10) ด้านการสร้างบทปราชัยหน้าบท 11) ด้านการสร้างบทสอน 12) ด้านการสร้างบทสมห่อง 13) ด้านการสร้างบทเกี่ยวจ้อ 14) ด้านการสร้างบทสนทนา 15) ด้านการตัดต่อเรื่อง 16) ด้านการวิพากษ์วิจารณ์ผู้ใหญ่ผู้มีอำนาจ 17) ด้านการประยুক্ত 18) ด้านการสร้างบทตลก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ภูมิปัญญาด้านการใช้รูปแบบคำประพันธ์

รูปแบบคำประพันธ์ในที่นี้ หมายถึง ลักษณะที่ลงตัว ลักษณะที่เฉพาะตัวของคำประพันธ์ หรือบทประพันธ์นั้น ๆ คำประพันธ์ในที่นี้ หมายถึง คำประพันธ์เฉพาะที่เป็นร้อยกรองเท่านั้น

บทหนังตะลุงที่เป็นบทขับส่วนใหญ่มักจะแต่งเป็นกลอนแปดหรือกลอนสุภาพ มีบ้างที่แต่งเป็นกลอนที่พิเศษออกไปคล้ายกลบท แต่งเป็นกลบทและกลบทแปลงอีกต่อหนึ่ง ซึ่งแต่งแทรกอยู่เป็นตอน ๆ เพื่อแสดงความสามารถพิเศษในการแต่งกลอน เช่น กลอนสี่ กลอนสามห้า กลอนทอย

กลบทต่าง ๆ เช่น นาคเกี่ยวกระหวัด พยัคฆ์ข้ามห้วย ครอบจักรวาล ถอยหลังเข้าคลอง อักษรล้วน กบเต็นต์อ้อยหอย นาคบริพันธ์ มธุรสวาที นารายณ์ทรงเครื่อง วัวพันหลัก สะบัดสะบั้ง อักษรบริพันธ์ กลบทแปลง เช่น นาคบริพันธ์แปลง วัวพันหลักแปลง สุรางค์ระบำแปลง อักษรบริพันธ์แปลง (เกษม ขนาบแก้ว. 2548 : 29-67) ส่วนบทหนังตะลุงที่เป็นบทเจรจาและบทบรรยาย เกือบทั้งหมด จะแต่งเป็นร้อยแก้ว

นับเป็นภูมิปัญญาที่เด่นยิ่งของปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้ ที่สามารถสร้างและใช้รูปแบบ คำประพันธ์ที่เหมาะสมกับเนื้อหาได้หลากหลายชนิด ซึ่งทำให้บทหนังตะลุงนั้นมีความไพเราะเหมาะสมและพิสดารมากขึ้น

จากการศึกษาบทหนังตะลุงของหนังสกุล เสียงแก้ว พบว่าหนังสกุล เสียงแก้ว เลือกใช้รูปแบบคำประพันธ์ที่เหมาะสมกับเนื้อหา อันทำให้บทหนังตะลุงที่แต่งมีความไพเราะเหมาะสม 5 ชนิด คือ กลอนแปดหรือกลอนสุภาพ กลอนหก กลอนสี่ กลอนสามห้า กลอน กบตบกบเต็นต์อ้อยหอย ดังนี้

1.1 การใช้กลอนแปดหรือกลอนสุภาพ

กลอนแปดหรือกลอนสุภาพหรือกลอนตลาดเป็นกลอนที่มีรูปแบบลงตัวมากที่สุด ชนิดหนึ่ง นิยมแต่งกันแพร่หลาย สามารถใช้ได้กับเนื้อหาทุกชนิด

กลอนแปด 1 บทมี 4 วรรคคือ 1) วรรคสัดบหรือวรรคสลับ 2) วรรครับ 3) วรรครอง 4) วรรคส่ง แต่ละวรรคมี 7-9 คำ กำหนดให้คำสุดท้ายของวรรคที่ 1 สัมผัสกับคำที่ 3 ของวรรคที่ 2 คำสุดท้ายของวรรคที่ 2 สัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคที่ 3 คำสุดท้ายของวรรคที่ 3 สัมผัสกับคำที่ 3 ของวรรคที่ 4 และคำสุดท้ายของวรรคที่ 4 ส่งสัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคที่ 2 ของบทต่อไป

กลอนแปดที่นิยมว่าดีจะมีคุณลักษณะบางประการ เช่น 1) ถูกต้องตามฉันทลักษณ์ 2) เนื้อหาสาระดีกระชับชัดเจน 3) เสียงดี เช่น วรรคสัดบไม่นิยมให้คำสุดท้ายเป็นเสียงสามัญ ถ้าเป็นเสียงจัตวาจะเพิ่มลีลาได้ดียิ่งขึ้น วรรครับนิยมให้คำสุดท้ายเป็นเสียงจัตวาหรืออาจใช้คำเสียงเอกที่ไม่มีรูปวรรณยุกต์ก็ได้ หากคำสุดท้ายของวรรคต่อไปเป็นเสียงตรี เสียงอื่น ๆ นอกจากนี้ห้ามใช้ วรรครองไม่นิยมให้คำสุดท้ายของวรรคนี้เป็นเสียงสามัญ ห้ามเสียงจัตวา หรือคำที่มีรูปวรรณยุกต์เอก วรรคส่งนิยมให้คำสุดท้ายของวรรคนี้เป็นเสียงสามัญ 4) มีสัมผัสใน เช่น กลอนแปดวรรคหนึ่ง ๆ มี 3 จังหวะ ระหว่างจังหวะทุกจังหวะ ถ้ามีสัมผัสในเชื่อมกันได้ จะเพิ่มความไพเราะยิ่งขึ้น หากสัมผัสสระไม่ได้ ควรใช้สัมผัสอักษรแทน ในแต่ละวรรคควรมีสัมผัสในระหว่างจังหวะ อย่างน้อยวรรคละ 2 คู่ 5) ใช้คำดี เช่น ใช้คำสามัญที่รู้กันแพร่หลาย ใช้คำที่มีชีวิตชีวาในตัวของมันเอง ใช้คำที่มีศักดิ์ระดับเดียวกัน หลีกเลี่ยงการใช้คำศัพท์ที่ยาก ไม่ใช้คำ

หลายพยางค์ ซึ่งทำให้คร่อมจังหวะหรือคาบวรรค ไม่ใช่คำสัมผัสนอก (สัมผัสบังคับ) ผิดเสียง เช่น เสียงไต่กับเสียงอาย เสียงเอากับเสียงอว ให้เป็นสัมผัสนอกไม่ได้ 6) มีความคิดที่ดี เป็นความคิดที่แปลก ใหม่ กระตบใจ เป็นประโยชน์ (สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. 2514 : 96 – 101)

กลอนแปดที่ปรากฏในบทหนังตะลุงของหนังสกุล เสียงแก้ว เป็นกลอนแปดที่ดี หลายประการ เช่น ถูกต้องตามฉันทลักษณ์ เนื้อหากระชับ เรียบง่าย ใช้สัมผัสในได้เหมาะสม ก่อให้เกิดอารมณ์ร่วม เป็นต้น ดังตัวอย่าง

ในเรื่องเจ้าฟ้าพเนจร (บทตั้งเมือง)

เพื่อส่งเสริมสร้างสรรค์ทางปัญญา	“เจริญสุขศรีสวัสดิ์มีนัสสา
ปรัชญาชีวิตภาสิตแทรก	ถึงคุณค่าควรคิดชีวิตคน
บทกลอนนำสำนวนชวนเชิญชวน	นิยายแยกฝากฝังตั้งเหตุผล
ท่านวิญญูรู้ค่าศึกษาศาสตร์	ศิลปะละครระคนมีค่าควร
รู้คุณค่าสังคมพอสมควร	ที่สามารถสืบสานประมาณส่วน
ว่าเหตุการณ์ที่ผ่านมาสั่งเกต	จะน้อมนำสำนวนให้ชวนฟัง
เมื่อสงครามสองนครตอนเรื่อร้าง	ในประเทศเทพอุดรย่ออ่อนความหลัง
นี้พระองค์แสงศิลป์ปั้นกระษัตริย์	เหตุการณ์ยังคุคุทุกนาที่
เมื่อรุ่งแจ้งแสงทองส่องปฐมพี	ยังกลุ่มกลัดร้อนรุกไม่สุชี
	เจ้าธานีนำเหตุผลขึ้นมาสนทนา”
	(เจ้าฟ้าพเนจร)

ในเรื่องเพื่อนเราเผาเรือน (บทปลอบประโลม)

“เฝ้าปลอบหล่อนวสนาว่าอย่าร้องไห้	จะเป็นตายหรืออย่างไรพี่ไม่จากแล้วโยเหย
จะขอกอดยออดพญูชาเซย	เป็นคู่เคยเคียงเสนห์ทุกเวลา
ในชาตินี้พี่จะอยู่เป็นคู่ซิด	ขอตามติดทราวม้วยไปชาติหน้า
จะไปเกิดเป็นอะไรไม่ระอา	ขอตามหาเคียงคู่อยู่ด้วยกัน
น้องเป็นเหล่าสาวสวรรค์อยู่ในชั้นฟ้า	ขอบุญญาให้พี่ไปตามไปในสวรรค์
เป็นพระอินทร์อิงแอบมาแนบกัน	ชั่วชีวันสุดสวาทมิลลามาคลา
น้องเป็นถ้ำอำไพก็ให้พี่ไปเป็นหงส์	ได้ร่อนลงสิงสู่ในคูหา
น้องเป็นบัวตัวพี่เป็นภุมรา	เซยผกา รักขึ้นอยู่ทุกคืนทุกวัน
น้องเป็นไม้ให้ชายพี่นี้ได้เป็นนก	ได้กอดกกกับกิ่งไม้ที่ในสายไพรส์ณท์
น้องเป็นนารีผลวิมลจันทร์	ให้พี่นั้นเป็นพระยาวิชาธร”
	(เพื่อนเราเผาเรือน)

ในเรื่องน้ำใจนาง (บทรำพัน)

รักเหอรักมาหักแยกแตกเป็นเตย
 มาตัดรักหักสวาทให้คลาดแคล้ว
 นฤมลมมาหมุนเวียนทำเปลี่ยนแปลง
 ใ้มน้ำจิตคิดขึ้นมาแล้วน้ำเบื่อ
 เหมือนปากว่าตาขยิบกะปริบกะปรอย
 พี่ชายยังหวังโลมโฉมเฉลา
 พิมเสนสิ้นกลิ่นหายกลายเป็นเกลือ
 ใครได้น้องร่วมห้องหอดต้องก่อตึก
 พี่ชายจนคนเบื่อเหมือนเกลือเค็ม
 น่านาถวาสนาคนอาภัพ
 เพราะวาน้องปองประสงค์ถึงวงเดือน

“ออพ้อสงสารเจ้านักแล้วลูกแก้วเหย
 ไฉนเลยใจหล่อนมาคลอนแคลน
 เหมือนน้ดแล้วเธอปล่อยให้คอยแหยง
 ให้พี่แสนพิศวงต้องหลงคอย
 ไม่มีเนื้อน่านวลล้นแต่ฝอย
 เกิดเป็นรอยรักกรมให้คลุมเครือ
 ฟังเสียงเขาพูดก่น่าชันเหลือ
 จะต้องเจื่อน้ำแชให้แก้เค็ม
 ขุดรากลึกมั่นคงแล้วลงเข็ม
 น้องไม่เต็มใจรักหนีจากเรือน
 พี่ไร้ทรัพย์จุนใจใครจะเหมือน
 จึงได้เลื่อนลอยลมไปชมจันทร์”
 (น้ำใจนาง)

1.2 การใช้กลอนหก

กลอนหกมีลักษณะเช่นเดียวกับกลอนแปด เพียงแต่จำนวนคำในแต่ละวรรคจะมีเพียง 6 คำ ในบทหนึ่งตระกูลนิยมใช้แต่งบทบรรยายที่กระชับขึงขัง เช่น บทยักษ์ บทเทวดา บทพญาครุฑ แต่ไม่ปรากฏมากนัก

ในบทหนึ่งตระกูลของหนังสือกลอนหก มีการใช้กลอนหกบ้างในบทสนทนา เช่น ในเรื่องอำนาจศีลห้า ดังนี้

“เจอนาริตีใจ (มารเหอ) เข้าไปใกล้
 เอรกลมหน้าชมเชย
 เมื่อยิ่งดู ยิ่งน่าชม
 มาจากไหน เหลาเธอหนา
 หรือเป็นม่าย ไร้คู่นอน
 หรือผัวตาย นะหนุ่มหนู
 หรือติดหวาง หรือคนดี

สวยวิไล นัคนางเหย
 งามจ้งเลย เนื้อเนินนม
 เนื้อเนินนม น่าแนบนอน
 มาอยู่ป่า ช้างสิงขร
 หรือบังอร ผัวเธอมี
 หรือโฉมตรู ผัวเธอหนี
 ผัวไม่มี หรืออย่างไร

โยมายู่ สู้ปากว่าง
 ช่วยบอกเล่า พอเข้าใจ
 พี่ชอถาม ความเบื่องหลัง
 ช่วยบอกเล่า เรื่องราวที่
 บอกพี่เกิด นะกานดา
 บอกพี่ชาย ให้เข้าใจ
 ชื่อน้องติ่ม หรือน้องต๋อย
 บอกมาเกิด แม่คนดี
 ดูที่คอ เธอเป็นปล้อง
 ช่วยบอกพี่ ที่กานดา
 สวยจริงน้อง พี่อยากจอยุพิน
 งามจอด ตลอดตัว
 ถ้าอยู่เมืองฟ้า เทวดาต้องหลง
 อยู่ยะลา หรือมาจากเมืองตรัง
 แก้มลักยิ้ม เหมือนน้องบูย
 ถ้าเปรียบ นักฟุตบอล
 อยากจะได้ เพราะพี่ชายรักเดียน
 อยากรู้จัก ถามทักอนงค์

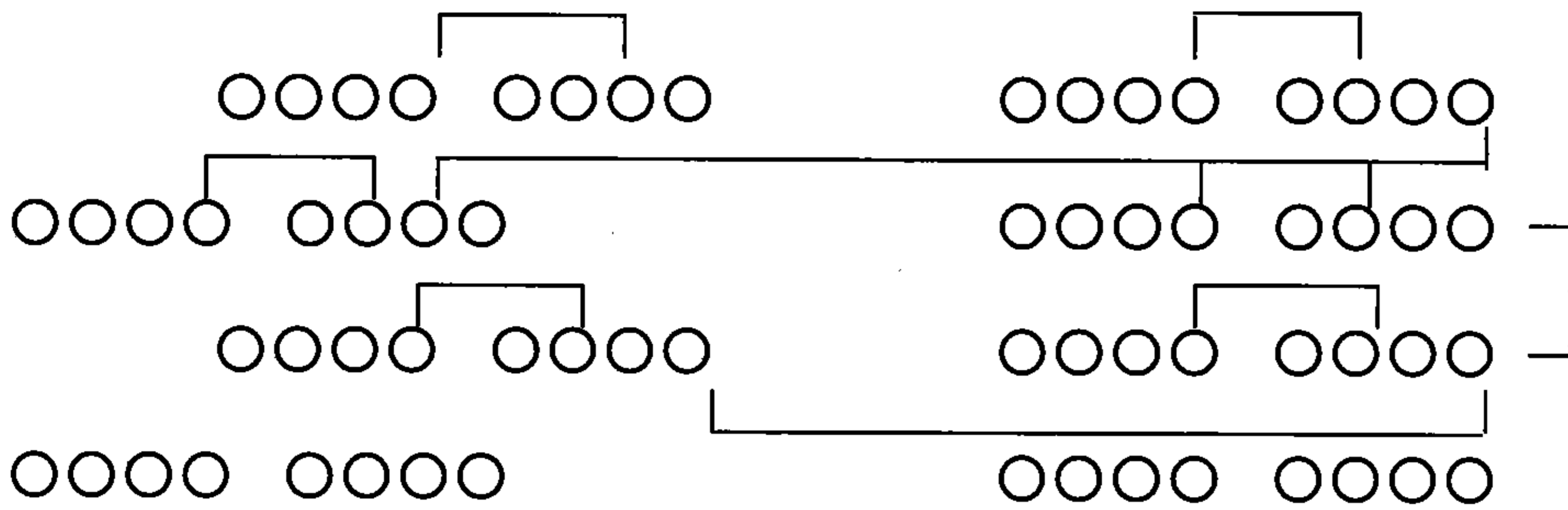
หรือน้องนาง จะไปไหน
 บ้านอยู่ใด เหลาคคนดี
 อยู่เมืองตรัง หรืออยู่นครศรี
 ว่าเทวี มาจากใด
 อยู่สงขลา หรือมาจากหาดใหญ่
 ชื่ออะไร นะคนดี
 หรือยอดสร้อย ชื่อสมศรี
 ใ้เทวี งามเหมือนसारिका
 ดูนมดูน้อง งามเหมือนจินตะหรา
 บอกพี่มา อย่าเล่นตัว
 งามไปสิ้น แม่ทูนหัว
 ถามทูนหัว ว่ามีผิวแล้วหรือยัง
 ถ้าอยู่เมืองกรุง ชายต้องมุ่งหวัง
 หรือลูกคนดัง ของเมืองนคร
 พี่อยากคุย กับแม่หล่อน
 ตัวแม่หล่อน ประดุจปิยะพงษ์
 แม่เนื้อเนียน งามสง่ากว่าหงส์
 ถามตรงตรง ว่ามีผิวแล้วหรือยัง
 (อำนาจศีลห้า)

1.3 การใช้กลอนสี่

กลอนสี่หรือกลอนคำคอน¹หรือกลอนลอดโหม่ง² คือ กลอนแปดนั่นเอง แต่มาแบ่ง
 วรรคใหม่เป็น 2 วรรค ๆ ละ 4 คำ และเพิ่มสัมผัสในระหว่างวรรคขึ้น โดยให้คำที่ 4 สัมผัสกับ
 คำที่ 6 (แต่ไม่เคร่งครัดนัก) เขียนเป็นแบบได้ดังนี้

¹ ที่เรียกคำคอน อาจเป็นเพราะเป็นทำนองขับบทหนังตะลุงทำนองหนึ่งที่ทำนองตะลุงแถบเมืองนคร (ศรีธรรม
 ราช) นิยมขับเป็นทำนองนี้ หรืออาจเป็นเพราะเสียงของบทกลอนที่มีวรรคละ 4 คำ มีน้ำหนักที่คานกัน หรือ
 สมดุลกัน

² ที่เรียกกลอนลอดโหม่ง เพราะตอนที่นายหนังตะลุงขับบทหนังตะลุงบทนี้จะมีเสียงโหม่งแทรกเข้ามาเป็นระยะ
 จนจบบท

ตัวอย่างเช่น

“เข้าป่าระหง ชมดงไม้ดก	งอกเคียงเรียงรก หลุมนกหว่าวัง
ไม้เคี่ยมไม้เคียน ไม้เรียนไม้รัง	สาเกहनุนดั่ง ไม้ทังไม้ทง
ไม้สวยไม้แซะ ไม้แบกไม้เปื้อ	ไม้เดื่อลูกดก นกนังเป็นฝูง
ไม้ปริงไม้ปราง ไม้ยางไม้ยุง	ไม้แคตันสูง เห็นฝูงชะนี”
	(บทชมป่า : หนึ่งทวงศ์ เสียงทอง)

กลอนสี่สามารถใช้ได้อย่างกว้างขวาง เช่น บทชมโฉม บทชมป่า บทสอน บทอัศจรรย์
 บทนางเดิน (บทคร่ำครวญรำพัน) บทยักษ์จับสัตว์ เป็นต้น

ในบทหนึ่งตระกูลของหนังสือกลอนสี่ที่ไพเราะคมคาย และสะท้อน
 บรรยากาศของภาคใต้ปรากฏมาก ดังตัวอย่างเช่น

ในเรื่องเจ็ดมหัศจรรย์ (บทรำพึงรำพัน) ที่ว่า

ว่าพี่วรรณเหอพี่วรรณ ชายที่น้องฝันหา	มาเดินดงหลงป่า รีย์ตามหาผัวหล่อน
ตั้งแต่พี่จากไป น้องมิได้หลับนอน	ใจอาวรณถึงชาย นอนกะไม่หลับเลย
จะขอถามเพื่อสาวสาว ที่อยู่หน้าโรงหนัง	เห็นพี่วรรณแล้วบอกบ้าง เพื่อนเหออย่างนี้เฉยเฉย
บอกว่ารีย์ตามหา ดับห่อผ้าตามเลย	พี่วรรณเหออยู่ใด ไม่อาลัยอาวรณ
เห็นวิหคนกกา จับพฤษาเคียงคู่	สงสารหนูวรรณสุรีย์ เมื่อสามมิไกลหล่อน
จะลำบากเพียงใด ยังอยู่ในพนาดร	แล้วตั้งหล่อนวรรณสุรีย์ไว้ที่ดง
	(เจ็ดมหัศจรรย์)

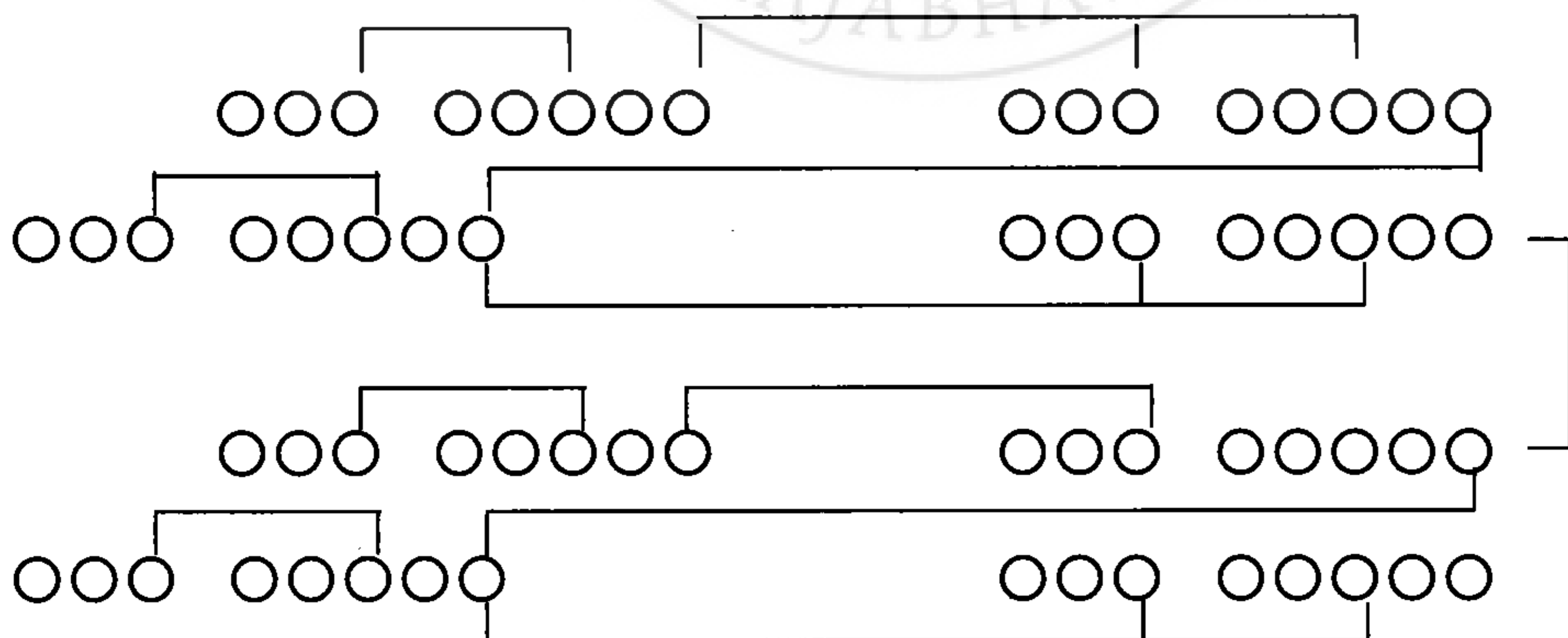
ในเรื่องโลกปัจจุบัน (บทสมห้อง) ที่ว่า

“เสียงแม่เต๋มาแล้วว่าป่ากับลุง
 พบกันใหม่ใหม่ ปลื้มใจน่ากลัว
 ออกสันขวัญหาย
 พบกันใหม่ใหม่ ปิดตูใส่กลอน
 อาหารหวานคาว ข้าวเจ้าข้าวเหนียว
 ราบูจับจันทร์ พบกันเป็นเกณฑ์
 เปรียบเหมือนแม่ทัพ ไล่จับผู้ร้าย
 ข้าวเหนียวข้าวเจ้า ข้าวเราก็ยัง
 ผนตกหัวรุ่ง ไปทุ่งไปนา
 หน้านบน้องแห้ง แรงน้ำไม่พอ
 อีไหนดเขารอม น้องผอมลงจ้าน
 เมื่ออีหนูรู้ว่าทำไม่ตาย

คืนเข้ามุงเข้าห้อง ป่าทั้งร้องทั้งหัว
 คีนนี้ดอกบัว ต้องบานแน่นอน
 เห็นว่าไม่ตาย ไม่ต้องใช้ติดหมอน
 พันเทียนแดดหย่อน นอนวันฉันทเพล
 ของหญิงสิ่งเดียว หวายท่านหวายเถร
 ก่อร่างสร้างตัว เมื่อผัวน้องยัง
 ลักววลักควาย ลักข้าวในถัง
 ทับช้างเดือนเก้า ไล่ข้าวให้พอ
 ผนตกสามห้า กล้าพอล้อหนอ
 น้ำในนา พอผัวรอยควาย
 ทำงานตรากตรำ เทียวพลิกคว่ำพลิกหงาย
 กอดคอชายนอนเรียงบนเตียงนอน
 (โลกปัจจุบัน)

1.4 การใช้กลอนสามห้า

กลอนสามห้า คือ กลอนแปดนั่นเอง แต่มาแบ่งวรรคใหม่เป็น 2 วรรค วรรคแรกมี 3 คำ วรรคที่ 2 มี 5 คำ และเพิ่มสัมผัสขึ้น คือ ให้คำที่ 3 ของแต่ละวรรค สัมผัสกับคำที่ 6 แต่ไม่เคร่งครัดนัก เขียนเป็นแบบได้ดังนี้

ตัวอย่างเช่น

“เข้ามาใกล้ มีต้องอายดอกน่อง
 พี่เหมือนผึ้ง อยากรเคล้าคลึงมาลี
 บุปผาน้อย คอยพี่หรือมิใช่
 ของคู่กัน จะหนีได้ฉันใด
 ตระกองกอด ผัวหนุ่มออกสาวอ่อน
 หนุ่มพบสาว เหมือนข้าวใหม่ปลามัน

อยู่เพียงสอง ร่วมภริมย์สมศรี
 ชมเกสร อยากรเข้าชอนเข้าไซ
 แกล้งเหนียมอาย ทำค้อนควักผลักไส
 ถึงไหนไหน เราสองใจตรงกัน
 ผ่อนเบาหนัก ในเชิงรักสุขสันต์
 กินเท่ากิน มันไม่หมิ่นไม่เบียด
 (บทหนึ่งตะลุงไม่ปรากฏนามผู้แต่ง)

กลอนสามห้ากับกลอนสี่มักใช้ปน ๆ กัน เพราะมีทำนองการขับร้องกลอนอย่างเดียวกัน เรียกว่า “คำคอน” (อุดม หนูทอง. 2531 : 140) ลักษณะการใช้กลอนทั้งสองชนิดประสมกัน ปรากฏบ้าง ดังตัวอย่าง

“ตัวของน้อง เหมือนคอปปล้องแตกสร้อย ไก่ชนตัวน้อย เพิ่งแตกสร้อยสอนขัน
 เพิ่งออกจากฟอง มาได้สองสามวัน ส่วนสร้อยนั้น มันอกกันรายเรียง
 เกล็ดพันรับขน เอาไว้ชนปีหน้า อีชีห่างรำ ทำท่าบินเหวี่ยง
 ใ้อ์เหลืองทองอ่อน เจ้าของเพิ่งสอนเลี้ยง เลี้ยงไว้ชน ยามเมื่อชนมันเต็ม”
 (บทอัศจรรย์ : หนึ่งศรีพัฒน์ เกื้อสกุล)

ในบทหนึ่งตะลุงของหนึ่งสกุล เสียงแก้ว มีการใช้กลอนสามห้าที่ให้ทั้งรสคำ รสความ และบรรยากาศของท้องถิ่นภาคใต้ปรากฏมาก ดังตัวอย่างเช่น

ในเรื่องรักในสายฝน (บทบรรยาย) ที่ว่า

“นำคนดีสุลัพรหล่อนเดินป่า
 เห็นนกยูง มันนำฝูงเข้าดง
 โนนนกเปล้า มันคลอเคล้าไทรห้อย
 สวายนักแล้ว เหมือนทางแวนนกยูง
 เสือนางนุ่ม ใส่คุมข้างหลัง
 ดูทรวงดูทรง ดูวงศมีแวว
 เดินมาพลาบ ชายชวณนางหัวก๊ก
 แบ่งฝรั่ง ก็กลืนยังไม่คลาย
 เสียงดังฟอด กอดนางเรียดจี๋

มาน้องมาเดินชมพญาหงส์
 ลงเดินดิน ก็ชมถีนนกยูง
 นางนกน้อย ก็บินล่อนนำฝูง
 ดูหยาดเยิ้ม มันสอดเสริมทรงแว
 งามดังเพชร ห้าเม็ดเรียงแถว
 หดย้อยย มันชดช้อยชวณชาย
 ลิปสะตีกส์ ปากเธอแดงไม่หาย
 พี่ชาย จะจูบให้สมรัก
 พี่บ้ายอ จูบน้องคอเกือบหัก

ตอนเที่ยง แดดเบรียงร้อนนั้ก
เหงื่อไหลปราด ก็ไหลรดแก้มสาว
เดินพะนอหมอสาวบ่าวไม่เบื้อ

ยังจูบได้ จูบไม่รู้เบื้อ
ไซ่ละบ่าว จูบสาวทั้งเหงื่อ
แล้วนำแม่เนื้อผิวนมเข้าชมวัง”
(รักในสายฝน)

ในเรื่องเชลยรัก (บทสนทนาโต้ตอบ) ที่ว่า

“บ่าวทำที่หรีตาหญิงเหอให้เธอรูว่ารัก
โตแค่นี้ กับนารีรูปงาม
หื่อนารี เธอรูที่ชายบอก
บอกเถิดบ่าว ให้พอน้องเข้าใจ
เพชรนิลจินดา กะพैयाไม้ไผ่
พื่อยากพลอด พื่อยากกอดประคอง
สวยจริงน้องนี้ กะพูดดีพอได้
หากรักกัน พาจอมขวัญเทียบงาน
ฤดูทำนา กะพังก้าโฉมฉาย
อยู่ใกล้กัน กะเรานั้นพอใจ
ปลุกหน้าทำร่าง กะกันข้างให้หมด
เสร็จจากงาน กะกลับบ้านสองคน
อาบน้ำอาบหนอง เข้าห้องเที่ยงเที่ยง
เสร็จจากงาน กะขึ้นบ้านไม่เปล้า
หือเด็กสาว เมื่อบ่าวเข้ามาใกล้

เข้าใกล้โย หัวใจหวานหวาน
ไม่เคยรัก ให้นงลักษณะเห็นใจ
อย่างเลของค์ พี่ประสงคสิ่งไหร
ได้ตอบแทน ทั้งแก้วแหวนเงินทอง
อย่าเลยสาว ใ้อ์เรื่องข้าวเรื่องของ
พื่อคิดหวัง พาดตามหลังเทียบงาน
คำพูดโย จับหัวใจหวานหวาน
ได้แบบนี้ กะตัวพื่อใจ
หญิงจูงควาย กะพี่ชายแบกไถ
น้องถอนพื่อดำ เราทำกันสองคน
ชวนรูปหล่อ ขึ้นกินห่อหน้าฝน
กลับจากงาน กะขึ้นบ้านไม่เปล้า
นอนเกยตัก ให้คนรักหาหา
สวยแบบนี้ กะตัวพื่อใจ
อย่าเลยชาย พื่อจับน้องเอาไหร”
(เชลยรัก)

ในเรื่องเจ้าฟ้าพเนจร (บทบรรยาย) ที่ว่า

“เข้ามาใกล้ชายบ่าวเข้ามาใกล้
ถามว่านอนคนเดียวเปลี่ยวหรือไม
ถ้าได้สาวมาอยู่เป็นคู่นอน
จะให้จูบกรซ้อนแก้มแถมสองนม
มอบใจมอบกาย จะมอบให้ทั้งตัว

ตาชม้ายให้รู้ว่าต้องการคู่นอน
ทำชม้ายหางตานั่งบิดผ้าบิดผ่อน
รักไม่คลอนรักไม่คลายรักไม่สลายตัว
ชมพื่อชม ก็ชมเถิดทูนหัว
ของโน้น ของนี้ ตามแต่พื่อจะชม

ดูแข่งดูชา (แลมั่งเหวอ) มัทนาชาวหรอย
 ของแดงของขาว จะยอมให้บ่าวชม
 ดูโพกกะพอง (บาวเหอ) ดูน้องกะตึง
 ให้ทำให้อี จนนารีรำคาญ
 เปรียบพี่เป็นมือ น้องหรือเป็นแหวน
 ผู้หญิงรักจี้ สายฟ้าพี่ไม่ทำ

ดูคนมหนอยหนอย ก็หรอยกว่ากินนม
 ของดีดี ของที่พี่ต้องการ
 คำพี่คำน้อง น้องจะทำตาหวาน
 ของน้องของนี้ ทำไมพี่ไม่คำ
 วงเท่าเท่าแขน กะถอดหล้าถอดหล้า
 เกิดกำหนด อยากรอดรัดผู้ชาย”
 (เจ้าฟ้าพเนจร)

1.5 การใช้กลอนกลบทกบเต็นต์อ้อยหอย

กลบทกบเต็นต์อ้อยหอยเป็นกลบทชนิดหนึ่งที่นายหนังตะลุงและผู้เขียนบทหนังตะลุง นิยมนำมาแต่งบทหนังตะลุงโดยเฉพาะบทปราชญ์หน้าบท แต่มีบ้างที่นำมาแต่งบทอื่น ๆ เช่น บทบรรยายความในใจ เป็นต้น ซึ่งการนำกลบทชนิดนี้มาใช้แต่งบทหนังตะลุงบทที่กล่าวมานี้ คงจะได้รับอิทธิพลมาจากหนังสือกลบทศิริวิบูลกิตติ์ ของหลวงศรีปรีชา (เซ่ง) อันเป็นหนังสือที่ นายหนังตะลุงในอดีตต้องเรียน และนับถือว่าเป็นตำรากลอนที่สำคัญยิ่งของหนังตะลุง

กลบทกบเต็นต์อ้อยหอยมีลักษณะเหมือนกับกลอนแปดหรือกลอนสุภาพนั่นเอง เพียงแต่เพิ่มจำนวนคำในแต่ละวรรคเป็น 9 คำ และเพิ่มคำสัมผัสเพิ่มขึ้นจากกลอนแปดหรือกลอนสุภาพ คือ ให้คำที่ 1 กับคำที่ 4 คำที่ 2 กับคำที่ 5 คำที่ 3 กับคำที่ 6 ใช้พยัญชนะตัวเดียวกัน และให้คำที่ 3 สัมผัสสระกับคำที่ 4 เขียนเป็นแบบได้ดังนี้

ก ข ค ก ข ค ○○○

ฆ ง จ ฆ ง จ ○○○

ฉ ช ซ ฉ ช ซ ○○○

ญ ฎ ฏ ญ ฎ ฏ ○○○

ดังตัวอย่างเช่น

น้ำใจตรีกนิกจิตตรองต่างทองเทียน
 ยุคลบั้งยังคู่บาทพระศาสดา
 เคารพธรรมคำรพที่ไม่ลือธรรม
 พร้อมเสนะเพราะสนิทจับจิตแล้ว
 รานราคะละราคินสิ้นสังวร

“ยกหัตถ์น้อมยอมหัตถ์นั้งขึ้นตั้งเศียร
 แจ่มจ่านองจองจำเนียรบังคมคัล
 เป็นเทวินทร์ปิ่นเทวาโลกาสรพร
 สองดวงใจใสดั่งจันทร์แจ่มอัมพร
 ล้วนน้ำเกิดเลิศเนื้อแก้วคำสั่งสอน
 หมุ่นิกายหมายน้อมกรอภิวันทน”
 (กลบทศิริวิบูลกิตติ์)

ที่ปรากฏในบทหนึ่งตะลุง เช่น ในบทหนึ่งตะลุงของหนังสือ อรมุต ว่า

“ฝ่ายแสงนรินทร์นั้นสิ้นอิสระแล้ว
ทนถูกขังทั้งถูกเขียนเขียนจะตาย
ใจรักเขาเราจึงขอต่อจอมยักษ์
ถูกขังคุกถึงขัดแค้นแน่นทรวงใน
มณฑาทิพย์มีท่าทางเหมือนอย่างรัก
อนาถจิตอนิจจน่าละอาย
เสียชีวิตเกิดสิ้นชื่อผู้มุ่งหมาย
เหมือนมดตายหมายมาตอมตุ่มน้ำตาล

เห็นไม่แคล้วชีวิตจะปลิดหาย
สิ้นเชิงชายเสียชื่อชาติตระกูลไท
เสียเพราะรักสูญเพราะเราเฝ้าหลงไหล
หาไมใครเห็นไม่แคล้วแล้วต้องตาย
ใจข้อนักจึงขอนางเจ้าห่างหาย
พลาดลงตายเพราะเราติดในมือมาร
แสนละอายสุดระอา น่าสงสาร
รักรสหวานแรกเริ่มหวังกระทั่งตาย”
(สามพี่น้องฝาแฝด)

จะเห็นได้ว่ากลบทกบเต้นต่อยหอยที่ปรากฏในบทหนึ่งตะลุงของหนังสือ อรมุต ไม่
เคร่งครัดนักกว่าคำที่ 3 ต้องสัมผัสสระกับคำที่ 4

ในบทหนึ่งตะลุงของหนังสือ เสียงแก้ว มีการใช้กลบทกบเต้นต่อยหอยที่ดีทั้งรูปแบบ
และเนื้อหา ปรากฏบ้าง ดังตัวอย่าง

ทวิเร้าเทวษรุกเป็นทุกข์ซ้อน
ยี่มนวลปลั่งยังนำปลื้มยามหลับนอน
เสียชีวิตของสองดวงชำเคยกล้ำเกล้า
จะตัดรักเจ้าต้องร้องข้องเป็นบ่วง
นั่งเป็นห่วงนิกใจหายเสียชีวิตหญิง
ลดจากที่ลงจากแท่นแสนอาวรณ์

“ลูกขึ้นนั่งลงข้างน้องจะต้องจร
ยลเนตรหลอนยามนอนหลับแก้มทับหมอน
เนื้ออ่อนอ่อนเคยกอดแอบไว้แนบทรวง
พอเต็มตึงเพิ่งแตกเต้าบ่าวยังหวง
นิกเป็นห่วงนั่งใจหายให้อาวรณ์
ทวิโยคทวิยังต้องทิ้งหล่อน
จูบนางนอนจำหนีน้องเพราะใจข้อนพี่ชาย”
(เจ็ดมหัศจรรย์)

2. ภูมิปัญญาด้านการใช้คำ

การใช้คำ ในที่นี้หมายถึง การเลือกใช้คำที่สามารถจะสื่อสารกับผู้อ่านได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ

ในการแต่งบทหนึ่งตะลุง หนังสือ เสียงแก้ว ได้เลือกใช้คำอันทำให้การสื่อสารมี
ประสิทธิภาพขึ้นหลายลักษณะ ดังต่อไปนี้

2.1 การใช้คำสัมผัส

การใช้คำที่สัมผัสคล้องจองกัน ย่อมทำให้บทประพันธ์ที่แต่งมีความไพเราะขึ้น

ในบทหนึ่งตระกูลของหนังสือกล เสียงแก้ว มีการใช้คำที่สัมผัสคล้องจองกัน อันทำให้เกิดความไพเราะขึ้น ปรากฏมาก ดังตัวอย่างเช่น

ในเรื่องกรรมสนอง

“ เดือนรูปเคียวเกี่ยวก้อยกับกิ่งฟ้า	ดวงดาราลอยล่องผุดผ่องใส
ยามยลดาวร้าวระบมข่มฤทัย	เฝ้าแต่ไฟฝันละเมอเพื่อรำพัน
ดูดวงเดือนเหมือนแก้งเดือนให้พี่เศร้า	คิดถึงสาวนิตยาโมราชวัณ
นิราศร้างห่างมาสุดจาบัลย์	เฝ้าไฟฝันแลเหลือวเปลี่ยวกมล”

(กรรมสนอง)

ในเรื่องแรงอธิษฐาน

“ อาทิตยต์ำจวนตกนกมันร้อง	แหว่วว่าน้องนางงามตามมาหา
เหลือวไปดูจึ่งรู้ว่าสาธิกา	อนิจจาพี่จากนุชสุดเสียดาย
ตัวจากไกลแต่หัวใจยังเห็นหน้า	หยาดน้ำตาตกกระเซ็นลงเป็นสาย
หยาดน้ำฝนหล่นปราดอำนาจพระพาย	น้ำตาชายไหลร่วงเพราะห้วงนาง”

(แรงอธิษฐาน)

ในเรื่องเพลิงตระนง

“แต่ปลอบน้องฟองฟ้าอย่างร้องไห้	จะเป็นตายพี่ไม่ร้างไปข้างไหน
ผู้หญิงอื่นหมิ่นแสนในแดนไตร	งามฉันใดพี่ไม่เกี่ยวคนเดียวเลย
เมื่อภูเขามี่หินดินมีหญ้า	จะรักแต่น้องฟองฟ้าสุดาเหย
จะขอกอดยอดพญานูชาเขย	เป็นคู่เคยเคียงข้างไม่ร้างรา
ในชาตินี้พี่จะอยู่เป็นคู่ซิด	ตายตามติดเกิดใหม่ไปชาติหน้า
เกิดทุกชาติอย่าให้คลาดกับฟองฟ้า	ติดตามหาเคียงคู่อยู่ด้วยกัน”

(เพลิงตระนง)

ในเรื่องกรรมสนอง

“ถึงภูเขาลำเนาเถื่อนแถวถ้ำ
เป็นหลากชั้นชั้นช่อต่อลงมา
ที่หว่างถ้ำน้ำมันตกกระเซ็นสาด
ดูน้ำตกกลางป่าพนาเนิน

ชะวากว่าวุ้งเว้งเป็นเพิงผา
หว่างศิลาไม้้งอกตามชอกเนิน
ไสสะอาดทัศนาศาแผ่นผาผืน
แสนเจริญย่นาเมื่อครายล”
(กรรมสนอง)

2.2 การหลากคำ

การหลากคำ คือ การไม่ใช้คำซ้ำ แต่ไปใช้คำอื่นที่มีความหมายเดียวกันแทน ซึ่งทำให้ไม่น่าเบื่อ เกิดความไพเราะ ขณะเดียวกันก็ยังแสดงถึงความรอบรู้เรื่องคำของผู้ใช้ได้ระดับหนึ่งในบทหนังตะลุงของหนังสกุล เสียงแก้ว มีการหลากคำปรากฏบ้าง โดยเฉพาะการหลากคำที่แทนหญิงงาม หญิงอันเป็นที่รัก ดังตัวอย่าง (คำที่พิมพ์ตัวหนาคือการหลากคำ)

ในเรื่องเพลิงตระนง

“จะปลุกปล้ำทำลายสายสวาท
วางแผนการเลวร้ายสบายใจ

จะไล่นางงามหลากให้เธอจากวังใหญ่
แล้วรีบไปหาน้องฟองฟ้านาง”
(เพลิงตระนง)

ในเรื่องอำนาจลึกลับ

“ไม่ชักช้าถลาออกนอกปราสาท
จากลับแลเร็วพลันแม่ขวัญยีน

จะพิฆาตกำจัดคนขัดขืน
แล้วตั้งงามขึ้นกับโยธาเมื่อสืบมารดาตน”
(อำนาจลึกลับ)

ในเรื่องคู่ร้ายคู่รัก

คู่ก้อยนิด เข้าไปกิดกานดา
ใยเหอใย โปรดเห็นใจพี่บ้าง
มาประสบ มาพบเธอคนเดียว
รักหรือมิรัก แต่พี่ชักให้ชอบ

แล้วบอกว่า พี่รักเธอคนเดียว
พี่อุตส่าห์ เดินบุกป่าไพรเขี้ยว
ถ้าน้องเปลี่ยน เชิญสมัครรักชาย
ตอบน้องตอบ ให้พอพี่สมหมาย”
(คู่ร้ายคู่รัก)

ในเรื่องกำแพงศักดิ์นา

“เสื่อต่อเสื่อเหลือดีจะตีตบ
ขวัญสุริย์จับพรหมาสตร์พาดสายบน

จะบุกรบเพื่อกู้หน้าไสรियाสักหน
แล้วหน้ามนเธอสิ้นแหล่งเพลงศรชัย”
(กำแพงศักดิ์นา)

ในเรื่องคู่แล้วไม่แคล้วกันอีก

“จ่ายค่าหญิงแล้ววิ่งไปหมายจะจับ
ถ้าได้แอบแนบร่างนางอนงค์
แล้วนำพวกสลัดจัดคนชั่ว
ตรงมาหานุชนาฏริมหาดทราย

เอางามสรรพมาแนบชิดด้วยพิชหลง
ถึงโฉมยงคงไม่เกลียดรังเกียจชาย
ไปจับตัวทั้งสามราที่เขापามาชาย
ได้พบไพร่กับหญิงงามรวมสามคน”
(คู่แล้วไม่แคล้วกันอีก)

2.3 การซ้ำคำ

การซ้ำคำ หรือการใช้คำซ้ำ ย่อมทำให้ความหมายของสิ่งที่กล่าวถึงนั้นหนักแน่นชัดเจนยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันก็ช่วยทำให้เกิดความไพเราะขึ้น

การซ้ำคำ ซึ่งช่วยเน้นความหมายของสิ่งที่กล่าวถึงนั้น และขณะเดียวกันก็ช่วยทำให้เกิดความไพเราะขึ้น ปรากฏบ้างในบทหนึ่งตะลุงของหนังสกุล เสียงแก้ว ดังตัวอย่าง (คำที่พิมพ์ตัวหนาคือคำซ้ำ)

ในเรื่องเชลยรัก

“เฝ้าหลงไหลหลงรักหลงภักดี

หลงแบบนี้หลงถนัดแล้วหน้จะลัดนียาย”
(เชลยรัก)

ในเรื่องอำนาจสีลห้า

“ดูคิ้วดูคาง ดูร่างอนงค์

งามทรงงามเลื้อ งามเนื้องามนม”
(อำนาจสีลห้า)

ในเรื่องน้ำใจนาง

“เป็นชานาถ้ำลิมไถไม่สมเหตุ
เป็นช่างไม้ลิมเลื่อยกบก็จับกัน

เป็นนักเทศน์ถ้ำลิมธรรมน่าข้ามัน
เป็นคนนั้นลิมคุณธรรมน่าข้ามัน
(น้ำใจนาง)

ในเรื่องกรรมสนอง

“ไฉ่ลามเหยเคยนำพาให้ปรากฏ
ไฉ่ยศเหยเคยปรากฏด้วยยศนำ
สรรเสริญเหยเคยสรรเสริญให้เพลินจิต
ไฉ่สุขเหยเคยสุขปลุกอุรา

มาสิ้นหมดเรื่องลามหลายถล่ำ
มาสูญล้ำเสียศหมดราคา
มาสิ้นฤทธิ์ลงด้วยคำครหา
แล้วตั้งราชาแสนโคกไว้ในโลกธรรม”
(กรรมสนอง)

2.4 การเคียงคำ

การเคียงคำ คือ การนำคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันหรือต่างกันมาอยู่เคียงกัน ซึ่งจะ
ช่วยเสริมกันหรือขัดแย้งแตกต่างกัน ย่อมทำให้ความหมายของคำนั้นเด่นชัดขึ้น ขณะเดียวกันก็
ทำให้เกิดความไพเราะขึ้น ในบทหนังตะลุงของหนังสกุล เสียงแก้ว มีการใช้คำในลักษณะนี้
ดาษดื่น ดังตัวอย่างต่อไปนี้ (คำที่พิมพ์ตัวหนาคือการเคียงคำ)

ในเรื่องเชลยรัก ที่ว่า

“บอกเถิดบ่าว ให้พอน้องเข้าใจ
เพชรนิลจินดา กะพี่ยาไมไฟ

ได้ตอบแทน ทั้งแก้วแหวนเงินทอง
อย่าเลยสาว ไฉ่เรื่องข้าวเรื่องของ”
(เชลยรัก)

ในเรื่องลูกสะไภ้ตัวอย่าง ที่ว่า

“ดึกคืนดินสิ้นเสียงสัตว์สดสงบ
หิมะโรยโปรยประมาพร่างพราว

พื้นพิภพที่สวงามมีความหนาว
มีลมหนาวโบกสะบัดเหมือนพัดวี”
(ลูกสะไภ้ตัวอย่าง)

ในเรื่องเพื่อนเราเผาเรือน ที่ว่า

“คบคนพาลพาลพาไปหาผิด
คนชั่วช้าป่าเถื่อนไม่เหมือนใคร

ถึงบัณฑิตจะสูงพากะไม่ไหว
แล้วเบี่ยงบายเข้าสู่ประตู่วัง”
(เพื่อนเราเผาเรือน)

ในเรื่องกรรมสนอง ที่ว่า

“เจ้าเวียงวongทรงพักพำนักกว้าง
รอเวลาจะการงานองค์ชาย

ทุกสิ่งอย่างเป็นไปตามใจหมาย
แล้วตั้งนิยายยกนิยายขึ้นให้เพลิน”
(กรรมสนอง)

ในเรื่องคู่ร้ายคู่รัก ที่ว่า

“สิบแปดพอดี ปีนี้พอถึง
โบราณว่าอย่างไร เถ่งเหอ สาวมีไฟแค้นชาย

ดูเต่งตึงน้องสวยตามความหมาย
ไฟตรงนี้ มันชั่วดีอย่างไร”
(คู่ร้ายคู่รัก)

ในเรื่องอดีตที่ลืมไม่ลง ที่ว่า

“คุยกันเพลินเดินกันพลางนึกนางน้อง
นึกเซพโปกโยกย้ายคลายไม่ลง
แค้นคอคางนางเล่าชาวเปล่งปลั่ง
จะโน้มน้าวเกล้าคลึงให้พึงพอ

ชาวละอองทั่วกายผู้ชายหลง
อกอนงค์เต่งตึงนำคลึงคลอ
ถ้าสมหวังแล้วกอดจูบแม่รูปหล่อ
แล้วที่มนายขอไปหาเจ้าสาวเรไร”
(อดีตที่ลืมไม่ลง)

ในเรื่องเมืองแก้ว ที่ว่า

“เสนอความตามแบบหนังตะลุงเล่น
ท่องฟ้าใสไตรตรัสกระจัดกระจ่าง
พระอาทิตย์ผลิตสีรัศมีกล้า
สัตว์ชั่วดีมีโชคในโลกกลม

สมมุติเป็นกลางวันอันสว่าง
เมฆก็ห่างหมอกก็หายตามสายลม
ทุกหย่อมหญ้าแจ่มแจ้งแสงผสม
ออกชื่นชมแสงศิลป์พระทินกร”
(เมืองแก้ว)

ในเรื่องเจ็ดมหัสจรรย์ ที่ว่า

“พ่อเต่าแม่แก่ ชะแรชรา

ได้เข้ามา ปลื้มอุราเสมอ”

(เจ็ดมหัสจรรย์)

ในเรื่องเจ้าฟ้าพเนจร ที่ว่า

“กินเหล้าเมายา สุขกัญชาก็ผิด
คบเพื่อนหญิงชาย ดูให้ทุกคน

ติดเฮโรอีน ลูกจะสิ้นเหตุผล

ได้เพื่อนดี จะเป็นศรีแก่ตัว”

(เจ้าฟ้าพเนจร)

ในเรื่องโลกปัจจุบัน ที่ว่า

“อาหารหวานคาว ข้าวเจ้าข้าวเหนียว ของหญิงสิ่งเดียว หวายท่านหวายเถร
ราหูจับจันทร์ พบกันเป็นเกณฑ์ ก่อร่างสร้างตัว เมื่อผัวน้องยัง
เปรียบเหมือนแม่ทัพ ไล่จับผู้ร้าย ลักวัลลักควาย ลักข้าวในถัง
ข้าวเหนียวข้าวเจ้า ข้าวเราก็กิน ทัพช้างเดือนเก้า ไล่ข้าวให้พอ”

(โลกปัจจุบัน)

2.5 การใช้คำเสริม

คำเสริม ในที่นี้หมายถึง คำที่ผู้แต่งเสริมขึ้นเพื่อความไพเราะของบทประพันธ์และการขับบทประพันธ์

ในบทหนังตะลุงของหนังสือ เสี่ยงแก้ว มีการใช้คำเสริม ซึ่งช่วยให้บทหนังตะลุงและการขับบทหนังตะลุงไพเราะขึ้น และในขณะเดียวกันก็ยังช่วยสร้างบรรยากาศการขับบทหนังตะลุงอันเป็นวัฒนธรรมการขับบทของชาวบ้านภาคใต้ให้เกิดขึ้นด้วย ปรากฏเป็นจำนวนมาก ดังตัวอย่าง (คำที่พิมพ์ตัวหนาเป็นคำเสริม)

ในเรื่องอำนาจศีลห้า (บทบรรยาย) ที่ว่า

“ตอนบ่าวบ่าวเข้าห้องยามน้องนอนหลับ
นี่ย์เหอนี่ย์ ไสภีไสภางค์
สองแก้ม สองเต้า
สวยสอด กะน่ากอดน่าเซย

หยับเข้าใกล้ กะบ่าวไม่ไปห่าง

ทั่วเรือนร่าง กะของนางเลย

ของเธอขาว น้กนะนี่ย์เหย

รักจ้งเลย นวลอนงค์”

(อำนาจศีลห้า)

ในเรื่องเจ้าฟ้าพเนจร (บทบรรยาย) ที่ว่า

“ดึกสงัดสัตว์เงียบกะเย็นเยียบกายสาว หนาวลมว่าว หนาวเด็กสาวสืบท้า
นอนทุกคืน เธอไม่ขึ้นอุรา เด็กสืบท้า กะหนาวเวลาเที่ยงคืน
ลมเหอลมว่าว มันพัดเข้าในห้อง หนาวกายน้อง กะสุดซึ้งเต็มขึ้น
หนาวอุรา นอนเคลียวขาทุกคืน ผืนใจหล่อน กะน้องนอนกัดฟัน”
(เจ้าฟ้าพเนจร)

ในเรื่องกำแพงศักดิ์นา (บทบรรยาย) ที่ว่า

“เฝ้าแต่ปลอบให้เธอชอบนะนุ้ยแม่ อยู่นี้แหละลูกอย่าไปข้างไหนหนา
จงกรเจ้าเข้าห้องของมารดา บอกลูกว่ารักใคร่แม่ไม่让她ไป
อ้อยคิดดีคืนนี้อ้อยเหอต้องหนีแน่ รอให้แม่พริบพริบลิ้มหลับไหล
ลมรำเพยเซยพากลิ่นมาลัย มารดาโยหลับดีแล้วหนูอ้อยหนีจากวัง”
(กำแพงศักดิ์นา)

ในเรื่องอำนาจศีลห้า (บทบรรยาย) ที่ว่า

“ต้องอดเปรี้ยวไว้กินหวานโบราณว่า ปราภานาจะเซยชิดกายอดีต
เมื่อมือใหม่ยังไม่หลับช่วยตีทับเข้าให้ดีดี แล้วลองเป่าปี่ขึ้นมาคลอตะनोंให้ขลุ่ยหล่อมันตีกลอง
(อำนาจศีลห้า)

ในเรื่องอินทรีแดง (บทบรรยาย) ที่ว่า

“อินทรีแดงแจ้เหตุสังเกตพบ กลายเป็นมานพบังไฟเข้าไปหา
แทงจันทรนอนพับแต่ไม่ดับชีวา วิมาลาโดดมัดขวัญเหยเกิดพัดกัน”
(อินทรีแดง)

ในเรื่องเพื่อนเราเผาเรือน (บทเทวาสองโลก) ที่ว่า

“หรือใครพาเจ้าไปแทงแล้วแกลังหนี ปล่อยนารีให้โศการ้องจนตาบวมหม
กลับมานั่งหน้าโรงหนังเสียต๋านุ้ยอย่าไปนั่งที่โคนยุม เดียวมันรุมเอาเหลยจะกลายเป็นเคยเหลือเนียง”
(เพื่อนเราเผาเรือน)

ในเรื่องอินทรีแดง (บทบรรยายคร่ำครวญ) ที่ว่า

“ฉันทราวีรูปที่ออกแรกตั้งเรื่องละนิ ผิวถูกจับกลับมีเรื่องระเคื่องระคาย สืบแก้ปีที่เกิดมาไม่เคยเห็นหน้าพ่อนะนุ้ยนะ ผมมีชื่อจันทรแสนร้อนใจ	เดิมอยู่เมืองธรรมโลกโชคสลาย มีลูกชายโตเป็นหนุ่มนุ้ยแม่เหอยังกลุ่มใจ นึกแล้วท้อในอุราระบ่าวเอยบาวเหอน้ำตาไหล จะลาแม่ไปศิลาปักขันครา” (อินทรีแดง)
---	---

ในเรื่องกรรมสนอง (บทบรรยาย) ที่ว่า

“ดาเหอดาเจ้ามาตายหนูเหอไปเพราะแม่นะนุ้ยนะ เหมือนพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าท่านเฝ้ามอง นี่แหละกรรมที่ไม่ดีนางนะเมรีสร้าง อุ้มได้ศพลูกหญิงพาวังเลย ตั้งแต่นี้แม่ไม่มีที่หวังแล้วนะนุ้ยนะ เดินกอดศพลูกสาวเข้าสู่ไพร	เจ็บใจแท้เจ็บใจตัวเฝ้ามัวหมอง แล้วสนองลูกสาวของเจ้าเลย สนองนางเข้าอีกที่เมรีเหย ทราชมเชยเดินร้องมาช่องไพร เพราะลูกแก้วสีดามาตักชัย แล้วค่างไยเมรีผู้มีกรรม” (กรรมสนอง)
--	--

2.6 การใช้คำผวน

คำผวน คือ “คำที่พูดทวนกลับได้ เช่น ตกที่อิฐ ผวนเป็น ติดที่อก” (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. 2546 : 249) การใช้คำผวนทำให้เกิดความไพเราะ ขณะเดียวกันยังกระทบใจ น่าฉงน น่าสนใจ ในบทหนังตะลุงของหนังสกุล เสียงแก้ว มีการใช้คำผวนบ้าง ดังปรากฏในบทเกี่ยวจ้อ ในเรื่องกำแพงศักดิ์นา ที่ว่า (คำที่พิมพ์ตัวหนาคือคำผวน)

“เหล่าลงในไหลหลงประจังจิต นึกหนุ่มสาวหนาวสมกุ่มกอดกัน ไ้กำสรวลกวนสำร่าเรื่องรัก กลืนเนื้อสาวกล่าวเนื้อศิลป์ทั่วอินทรีย์	กำเริบฤทธิ์แรงตันทาต้องตาหัน พื้นเพศพันธุ์นี้ไม่ได้หน่ายไม่มี แรงสลักรักแสดงสุดแห่งหนี มวลมาลีหอมทั้งนั้นไม่ทันนาง” (กำแพงศักดิ์นา)
--	---

2.7 การใช้คำตายที่มีเสียงห้วนกระชับ

การใช้คำตาย¹ที่มีเสียงห้วนกระชับดูดัน ย่อมทำให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านเกิดความรู้สึกห้วนกระชับ ดุดัน ตามในบทหนึ่งตระกูลของหนึ่งสกุล เสียงแก้ว มีการใช้คำในลักษณะนี้บ้าง เช่น ในบทบรรยายฉากเมืองศิลาปักข์ ในเรื่องอินทรีแดง ที่ว่า (คำที่พิมพ์ตัวหนาเป็นคำตายที่มีเสียงห้วนกระชับ)

“เมืองหนึ่งกว้างอยู่ทางทิศปัจฉิมจาก	สำคัญมากแรงร้ายกายสิทธิ์
อยู่ไกลธรรมสัมมาราฤทธิ	มีความคิดกว้างขวางในทางคดี
พูดถึงด้านอาหารชอบทานเนื้อ	มังสาเสือกวางทรายกินได้หมด
เนื้อวัวควายสบายดีสุดมีรส	ยิ่งเนื้อคชเนื้อสิงห์ยิ่งชอบรับ
จึงพ่วงพีมิกำลังจุดตั้งข้าง	ส่วนรูปร่างก็ละม้ายคล้ายอาหารับ
ทั้งสูงใหญ่ใหญ่เหล่าแข่งชาชัย	ศึกษาศัพท์ภาษาอาละดิน”
	(อินทรีแดง)

2.8 การใช้คำที่มีเสียงสั้นยาวหนักเบาสูงต่ำปะปนกัน การใช้ศัพท์บาลีสันสกฤต ซึ่งทำให้เกิดความไพเราะสูงสง่า ปรากฏบ้างในบทหนึ่งตระกูลของหนึ่งสกุล เสียงแก้ว เช่น ในบทบรรยายในเรื่องรักในสายฝน ที่ว่า

“จะเล่าความตามจุดสมมุติเปรียบ	ตามระเบียบโบราณนานนักหนา
สมัยเก่าเขาเคยทำซ้ำกันมา	ยกพาราที่รุ่งเรื่องดังเมืองอินทร์
นี้กษัตริย์สี่หราชอาณาจักร	ฉลองรัฐเฉลิมราชฎ์ฉลาดศิลป์
ในภาคพื้นธานอกไสภิน	ท้าวบรินทร์บำรุงผดุงเต็ม
ยึดเอาธรรมนำปรากฏทศพิศ	ประจำจิตปฏิบัติฉัตรเฉลิม
เป็นยอดสุดจุดดีทวีเต็ม	จุดตั้งเพิ่มพรพิทักษ์จากสักโก”
	(รักในสายฝน)

¹ คำตาย หมายถึง “คำที่มีสระสั้นที่ไม่มีตัวสะกดพวกหนึ่ง และคำในมาตรา กก กต กบ” (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. 2546 : 248)

2.9 การใช้คำภาษาไทยถิ่นใต้

คำภาษาไทยถิ่นใต้ หมายถึง คำภาษาไทยที่ชาวบ้านในภาคใต้ใช้พูดจาสื่อสารกัน อันมีลักษณะเฉพาะแตกต่างไปจากภาษาไทยภาคกลางอันเป็นภาษาไทยมาตรฐาน

การใช้คำภาษาไทยถิ่นใต้ นอกจากจะทำให้การสื่อสารระหว่างคนภาคใต้มีประสิทธิภาพแล้ว ยังสร้างความรู้สึกรสนิยม ความเป็นกันเอง และบรรยากาศท้องถิ่นให้เกิดขึ้นด้วย

ในบทหนังตะลุงของหนังสกุล เสียงแก้ว มีการใช้คำภาษาไทยถิ่นใต้ที่ทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพขึ้นหลายคำ ดังตัวอย่างเช่น

ลึ่งลึ่ง (ริบร้อน) หมั่ง (ชะงัก ยั้ง) เช่น

“ได้ฤกษ์งามยามดีเหมือนที่ว่า   พวกโจราลึ่งลึ่งไม่หมั่งไหน”
(เพลิงตระนง)

ทก (ดิ่ง กระชาก) เช่น

“พอแก้ตทกพระแสงที่แฝงตน   แล้วพันลงบนเขี้ยวขวาดวงจินดาก็หล่นลง”
(เจ็ดมหัสจรรย์)

ชนพอง (ชนลุก) เช่น

“เหาะเหเวหนบนอากาศ   **ชนพอง**ปราดเด็กสาวเมื่อลมว่าวผสม”
(แรงอิฐฐาน)

ฟัด (กอดรัดฟัดเหวี่ยงกัน ต่อสู้กัน) เช่น

“อินทรีย์แดงแจ๋งเหตุสังเกตพบ   กลายเป็นมานพบังไฟเข้าไปหา
แทงจันทรนอนหลับแต่ไม่ดับชีวา   วิมาลาโคดมัดขวัญเหยเกิด**ฟัดกัน**”
(อินทรีย์แดง)

แตก (แตกถลา) หม้าง (ยั้ง ชะงัก) หลวด (ทะลิ่งพรวด) ยิก (ไล่) แลน (ตะกวด) เช่น

“เรียนแล้วแตกคล้อยลอยอากาศ ทำอำนาจฝังฝังไม่หม้างไหน
ส่วนนายเท่งเรียนเวทวิเศษไว ทำฤทธิไกรเหาะหลวดไปเหมือนตำรวจยิกแลน”
(กำแพงศักดิ์นา)

จ้าน (มาก) บ่าว (ชายหนุ่ม) เช่น

“เห็นผัวมาราชินีดีใจจ้าน กอดกุมาร เข้ารับขวัญ
บ่าวคนนี้ ลูกดีครั้น กับกุมภันท์ ลูกฆ่าตาย”
(เจ็ดมหัศจรรย์)

หนอยหนอย (ค่อย ๆ เบา ๆ) แคง (ตะแคง) แหลง (พูด) เช่น

“น้ำวหนอยหนอยกะสาวค่อยแคงคอ ปากเธอแดง เธอเดินแหลงกับชาย”
(น้ำใจนาง)

รักเดียน (รักด้าวดิน รักแด่ดิน) เช่น

“อยากได้เพราะพี่ชายรักเดียน แม่เนื้อเนียนงามสง่ากว่าหงส์”
(อำนาจศีลห้า)

ดับตัว (เตรียมตัว แต่งตัว) เช่น

“เมื่อใกล้คำพยับดับตัว หงุิงใจชั่วคิดถึงซู้คู่เส่นหา”
(กุญแจการเมือง)

อาฆาต (มาก) เคย (โยน) เช่น

“ลูกเขยคุณนี่ดีอาฆาต เกิดทุกชาติให้มาเป็นเขย (แหละลูกนะ) พ่อให้เคยแผ่นใหญ่”
(เจ็ดมหัศจรรย์)

พู่พา (พาไป นำไป) เช่น

“เฝ้าสอบซักเสนาเรื่องธิดารัก ไม่ประจักษ์ว่าลูกยามาหายหน้าไปไหน
หรือมีผู้พู่พาธิดาไป เพื่อจะเรียกค่าไถ่ให้ร้อนรน”
(เจ็ดมหัสจรรย์)

พริบพริบ (เคลิ้มหลับ) เช่น

“อ้อยคิดดีคืนนี้ อ้อยเหอต้องหนีแน่ รอให้แม่พริบพริบลิ้มหลับไหล”
(กำแพงศักดิ์นา)

เหยอ (ขยับ) เช่น

“นี่ก็เป็นห่วงขวัญสุรีย์ธิดารัก ต้องบ้ายพักตรรีบไปในถิ่นฐาน
เหยอที่หนึ่งมาถึงซึ่งศฤงคาร ไปปรำงค์แก้วสุรีย์กาญจน์ขวัญสุรีย์”
(กำแพงศักดิ์นา)

ฝ่า (เต็ม ท่วม) เช่น

“ฝนตกหัวรุ่ง ไปทุ่งไปนา ฝนตกสามห้า กล้าพอล่อหนอ
หน้าบบ้องแห้ง แรงน้ำไม่พอ น้ำในนา พอฝารอยควาย”
(โลกปัจจุบัน)

ตรับตรับ (เปียกโชก ชุ่มโชก) เกียง (ตะเกียง) เช่น

“บิดมาบิดไปเหงื่อไหลตรับตรับ น่องอ่อนหย่อนพับจนเกียงดับดังวูบ”
(คู่ร้ายคู่รัก)

หลาเหิน (เลื่อนลอย ไม่ระวางตัว ลืมตัว) เหินเพลิน (เพลิดเพลินจนลืมตัว ขาดความ
สำรวม ไม่ระมัดระวัง) ผิดผ้า (ผ้าไม่ติดตัว ผ้าหลุดลุ่ยออกจากตัว) เช่น

“อย่าไปทิ้งเรือนใกล้และเรือห่าง เดียวคนข้างข้างเขาจะหาว่าลูกหลาเหิน
อยู่ที่บ้านก็ระวางนั่งยืนเดิน อย่าเหินเพลินผิดผ้าชายหน้าคน”
(รักในสายฝน)

ชนหัวพอง (ชนหัวลูกชัน ผมชี้เต้) เช่น

“ว่าเสียงปิ่นปังโน่นมันดังขึ้นใกล้ใกล้
เข้มกับชันขึ้นบนบ้านยายตา

เดี้ยวใจร้ายมากกระทิงยังเคหา
สองชราเกรงกลัวชนหัวพอง”
(รักในสายฝน)

หลุด (หลุด โคลนตม) เช่น

“ตามพระเอกฟ้าอมรไม่หย่อนหยุด

เท่าติดหลุดโคลนตมจมรังไข่”
(แรงโลกันต์สวรรค์ทรงโปรด)

โดด (กระโดด) หวันเที่ยง (เวลาเที่ยง) เจียง (พัน ลับ) เช่น

“แรกเดือนสิบเอ็ดปีแล้วภูพันไ้อ้แก้วระโนด ภูพันโดดไปหวันเที่ยงเจียงกับชวาน”
(กรรมสนอง)

ดับห่อพาย (จัดสิ่งของเตรียมตัวเดินทาง) แล (ดูแล รักษา) เช่น

“เป็นสึดไม่ไหว กลุ่มใจไม่หาย
อยู่ให้นาน มันป่วยการเวลา

ดับห่อพายเข้าตะน่อง ตามชายดีหว่า
คิดให้ถูก เร็วได้ลูกแล้วว”
(คู่แล้วไม่แคล้วกันอีก)

รูปโอ (รูปร่างหน้าตาดี) ไช้แลน (ส่วนหัวขององคชาติที่ไผ่ยื่นออกมาไม่มีหนังหุ้มไว้) เช่น

“นีกฟ้าหญิงลื้มทุกสิ่งอยากมีสุข
แก้ผ้าโทนรูปโอไช้ไช้แลน

อยากปลอบปลุกนีย์สาวเจ้าสวยแสน
แล้วตรงไปแดนช่องลมนิคมมาร”
(เพื่อนเราเผาเรือน)

ฉาว (อึงมี) เช่น

“แล้วจงกรบุญธรรมนำมาพัก
ประกาศข่าวฉาวดังทั้งศฤงคาร

พุนอาลักษณ์รีบประกาศอย่างอาจหาญ
แล้วกล่าววิมานเทวามาให้ชม”
(เพื่อนเราเผาเรือน)

ฉาด (หมดสิ้น) เช่น

“คิดพันนั้นคนดูว่าสูญบาทว์

หญิงรู้ฉาดเกลียดจริงแล้วหญิงหนีเสีย”
(อำนาจศิลป์ห้า)

หลีกแหลัก (ระวีระวิก) สาด (เสื่อ) เช่น

“อย่าก็กก้อกหลีกแหลักกับเด็กบ่าวบ่าว ที่เดินเข้ามาปูลาดอาจจะร่วมวง”
(เพื่อนเราเผาเรือน)

ลกลก (รีบร้อน รุกี้รุกรอน) พลก (กะลามาะพร้าว) เช่น

“อย่าชักน้ำเข้าเรือ อย่าชักเสื่อเข้าบ้าน ภาษิตโบราณว่าไว้ไม่หก
เชื่อพ่อสัณนิค อย่าคิดลกลก อย่าเอาข้าวใส่พลก แล้วยกให้สุนัข”
(อำนาจศิลป์ห้า)

อ้อร้อ (ระวีระวิก) เช่น

“อย่าทำลูกนอกเต้า อย่าทำข้าวนอกหม้อ อย่าเที่ยวอ้อร้อ เชื่อพ่อสัณนิค”
(อำนาจศิลป์ห้า)

เหมียบ (เหมียบ) แห้ว (แหว่เสียง ได้ยินเสียง) เช่น

“ฝูงไก่แจ้แซ่ซร้องท่องค้อยเขี่ย ผู้ใกล้เหมียบขานขันแห้วกรรณหวน”
(อดีตที่ลืมไม่ลง)

จี (มีความทุกข์ เดือดร้อน จนปัญญา) เช่น

“แม่ลูกตายหลายปีพ่อจิ้งก

ยังแต่ลูกสุดที่รักและสงสาร”
(โลกปัจจุบัน)

ซัด (ขว้าง ปา) เช่น

“จับผัวซัดไปในอากาศ

แล้วอุ้มนาฏกลืนอำไพโยโฉมศรี”
(เจ้าฟ้าพเนจร)

อยู่สวย (รูปร่างหน้าตาดี) ครั้น (มาก) เช่น

“บอกความจริงหญิงที่ปักอยู่ตรงหน้า
อยู่สวยครั้นชันชาสิบห้าปี

เป็นอนุภรรยาของพระเจ้ากรุงศรี
ชื่อพระศรีผิวขาวเป็นสาวงาม”
(ลูกสะใภ้ตัวอย่าง)

ข้อง (เป็นห่วง) เช่น

“จำไว้เถิดหล่อนก่อนจากแม่
เป็นห่วงแท้เนื้อทองข้องไม่หาย”
(รักในสายฝน)

เขบ (รีบ เร่งรีบ รีบร้อน) เช่น

“โยธาเขบพากษัตริย์ชาติ
พูนโยธารีบพาเจ้าธานี

จะไล่นาฏโศรียามารศรี
ตรงไปที่กระท่อมร้ายที่ปลายนา”
(กำแพงศักดิ์นา)

แกวก (แหวก) เช่น

“แกวกม่านมุ้งเห็นผ้าถุงเด็กสาว
เธอนอนขาวขาวพระยีนเศร้ายีนสั้น”
(กำแพงศักดิ์นา)

ไบदान (บานประตู) เช่น

“ตั้งแต่นั้นพลันนำทั้งสองไพร่
นายประตุรู้จักผลักไบदान

พากายเข้าวังยังสถาน
ประตูเผยเลยผ่านไปชานวัง”
(กำแพงศักดิ์นา)

พ่อเฒ่า (ตา) เช่น

“หนุ่มเพทายใช้สมองต้องค้นคว้า
เอาแน่นอนตอนไหนน้ำใจคน

แก้ปัญหาของชาติแต่ไม่ขาดเหตุผล
แล้วพาดนไปบอกเล่าพ่อเฒ่าเธอ”
(รักในสายฝน)

ฉากหัว (ดำว้า ต่อดำ ดูดำ) เช่น

“เป็นเมียน้อยเขาแล้วน้องจะต้องนั่งร้องไห้ เมียหลวงเขาร้ายปากมากที่มาฉากหัว”
(กำแพงศักดิ์ดิโน)

หวย ๆ (ไม่นิ่ง ไหว โอนเอนไปมา) เช่น

“ฝนตกท่าใหญ่ น้ำไหลเต็มมา ไหลไปไหลมา ยอดหญ้าหวยหวย”
(เจ็ดมหัสจรรย์)

ใช้หวาง (ใช้สว่าง ใช้ลดลง หายใช้ หายป่วย) เช่น

“น้องปาทันพบหมอมที่พอใจ บอกไพรต่อไพร ก็ในใจของนาง
หมอมเพทาย ตรวจให้ทุกส่วน ตรวจด่วนจี๊ คราวนี้ใช้หวาง”
(โจรจำเป็น)

นาย (เจ้าหน้าที่ ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ) เช่น

“เด็กสาวสาวชาวบ้านน่าสงสาร ถ้านายเข้าบ้านตั้งกองแล้วมักมีท้องถิ่นเป็นแถว”
(กำแพงศักดิ์ดิโน)

ที่มืด ๆ (ที่มืด ๆ ที่เปลี่ยว ๆ) ไร่คง (ไร่ข้าวโพด) เช่น

“หนังพักเที่ยงน้องอย่างเสียงไปที่มืดมืด บ่าวตามติดจะเข้าใจว่าไก่หลง
ถูกทำลายแล้วไร่ฝ้ายจะเป็นไร่คง ถ้าเธอหลงไปง่ายง่ายจะแหกเป็นไร่เจ้าเดียว”
(เพื่อนเราเฒ่าเรื่อน)

เรียดจี๊ (แบบสนิทมาก ไม่มีช่องว่างเลย) เช่น

“เสียงดังฟอด กอดนางเรียดจี๊ พี่บ้ายอ จูบน้องคอเกือบหัก”
(รักในสายฝน)

ตาบวมหุม (ตาบวมเป่ง) เสียต้า (เสียเถอะ) น้อย (หนุ) ยุม (มะยม) เหลย (อิก) เคย (กะปี) เนียง (ไห) เช่น

“หรือใครพาเจ้าไปแทงแล้วแก้งหนี
กลับมานั่งหน้าโรงหนังเสียต๋าน้อยอย่าไปนั่งที่โคนยม

ปล่อยนารีให้โคกร้องจนตาบวมหุม
เดียมมันรุมเอาเหลยจะกลายเป็นเคยเหลือเนียง”
(เพื่อนเราเผาเรือน)

3. ภูมิปัญญาด้านการใช้ภาพพจน์

ภาพพจน์ (Figure of Speech) คือ การใช้คำให้เกิดภาพ เพื่อให้ผู้อ่านได้เกิดจินตนาการเห็นภาพชัดเจน นอกจากนี้ยังช่วยขยายความสิ่งที่เป็นนามธรรม โดยเปรียบเทียบกับสิ่งที่เป็นรูปธรรม อันทำให้เข้าใจง่ายขึ้น การใช้ภาพพจน์ทำให้ผู้อ่านได้รสคำ ความ อารมณ์ ความรู้สึก และรสในภาพนั้น ๆ กลวิธีแห่งภาพพจน์มีมากมาย ที่ใช้กันบ่อย ๆ คือ อุปมา อุปลักษณ์ อรรถวิภาษ บุคลาธิฐาน อนุนามนัย วิภาษ สัทพจน์ อธิพจน์ และอธินามนัย (กอบกุล อิงคทานนท์. 2545 : 60)

ในบทหนึ่งตะลุงของหนังสกุล เสียงแก้ว มีการใช้ภาพพจน์ที่ทำให้ผู้อ่านได้รสคำ ความ อารมณ์ ความรู้สึก และรสในภาพนั้น ๆ หลายลักษณะ ที่เด่น ๆ คือ

3.1 การใช้อุปมา

อุปมา (Simile) คือ การเปรียบเทียบความเหมือนระหว่างสิ่งหนึ่งกับสิ่งหนึ่ง โดยใช้คำเชื่อม เช่น เหมือน ดุจ ดัง คล้าย เปรียบ หรือคำเชื่อมที่มีความหมายทำนองเดียวกันนี้ ดังตัวอย่างเช่น ผิวขาวราวหิมะ ตาเหมือนตามฤคมาศ เป็นต้น (กอบกุล อิงคทานนท์. 2545 : 129) การใช้อุปมาช่วยทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการ เข้าใจในสิ่งที่อ่านนั้นชัดเจนขึ้น

ในบทหนึ่งตะลุงของหนังสกุล เสียงแก้ว มีการใช้สำนวนในลักษณะนี้ปรากฏบ้าง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เปรียบเทียบผู้ชายว่ายิ่งใหญ่ มีอำนาจเหมือนราชสีห์

“ฝ่ายผู้ชายหมายเหมือนสีหราช

ถ้ามุ่งมาดสิ่งใดต้องสนใจปรารถนา”

(เชลยรัก)

เปรียบเทียบความโศกเศร้า แห่งเหี่ยว ไร้ความสดชื่น เพราะต้องห่างจากสามี ว่า
เหมือน ดอกไม้ไร้น้ำ เหี่ยวเฉาในหน้าแล้ง เหมือนดอกไม้ที่หล่นจากต้น ว่า

“พี่จากไปใจน้องเศร้าเสียหนักหนา
ดังมาลัยไกลต้นที่หล่นโรย

เหมือนมาลาฤดูแล้งรักจะเหี่ยวแห้งโหย
น้ำค้างโปรยเป็นละอองนางเธอหมองฤทธิ์”
(น้ำใจนาง)

เปรียบเทียบผิวผู้หญิงสาวที่ขาวมาก ว่าเหมือนกับผิวผู้หญิงสาวชาวเมืองเหนือ ว่า

“มาเจอสาวขาวจริงเหมือนผู้หญิงเมืองเหนือ มองเท่าไรไม่เบื่อแมผิวเนียนมไซ่”
(โลกปัจจุบัน)

เปรียบเทียบว่าสวยผุดผาดเหมือนกับนางฟ้าที่ลงมาอุบัติในโลก ว่า

“กล่าวฟ้าหญิงเฉิดโฉมประโลมสวาท ผ่องพิลาสดังหยาดฟ้าสรวงสวรรค์”
(รักในสายฝน)

เปรียบเทียบกระดูกว่าสวยเหมือนกับเพชร ว่า

“เสือนางนุ่ม ใสกระดูกข้างหลัง งามดังเพชร ห้าเม็ดเรียงแถว”
(น้ำใจนาง)

เปรียบเทียบแก้มสาวที่สุกปลั่งว่าเหมือนกับมะพร้าวสุก ว่า

“แก้มของนาง ดังมะพร้าวสุกปลั่ง ทรงรัตตั้ง กะนมถกอกผาย”
(เจ้าฟ้าพเนจร)

3.2 การใช้อนิมานัย

อนิมานัย (Metonymy) คือ การใช้ชื่อของสิ่งหนึ่งหรือคำคำหนึ่ง มาใช้เพื่อหมายถึง
อีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีความหมายสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เช่น ใช้คำว่า “มงกุฏ” แทน พระราชา เป็น
ต้น (กอบกุล อิงคทานนท์. 2545 : 31) การใช้อนิมานัยย่อมนำมาใช้ในการส่งสารสู่ผู้ฟังมีความ
แยบยลและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ที่ปรากฏในบทหนังตะลุงของหนังสกุล เสียงแก้ว เช่น

ใช้ลิ้นแลน (ลิ้นตะกวด) ซึ่งมี 2 แฉก แทนคำพูดที่ไม่ควรเชื่อถือ คำพูดที่เชื่อถือไม่ได้ ไร้สาระ โง่ทง เช่น

(ชาย) อยู่กับสาว พี่เค้าพี่คลอ

(หญิง) ปากพูดปลิ้น ผู้ชายลิ้นแลน”

(เพชรฆาตพญายม)

ใช้กลิ่นพิมเสนแทนความดี ใช้พิมเสนที่ไร้กลิ่นและเกลือ แทนคนดีที่กลายเป็นคนชั่ว เช่น

“พี่ชายยังหวังโลมโฉมเฉลา
พิมเสนสิ้นกลิ่นหายกลายเป็นเกลือ

ฟังเสียงเขาพูดกัณนำขันเกลือ

จะต้องเจื่อน้ำแช่ให้แก้เค็ม”

(น้ำใจนาง)

ใช้แล่ว แทนการช่วยเหลือดูแลกิจการงาน สิ่งของทรัพย์สินสมบัติ เช่น

“อยู่ไปนาน มันป่วยการเวลา

คิดให้ถูก เร็วได้ลูกแล่ว”

(กรรมสนอง)

ใช้กินเหนียว แทนการแต่งงาน เช่น

“จะราศีมีราศีสิ้นชื่อเสียง

ถ้าพลาดเปลี่ยงไปหมดพ่อแม่อดกินเหนียว”

(เพื่อนเราเผาเรือน)

ใช้หมาหมีปลอกคอ แทนคนที่มีคนมีอำนาจหนุนหลัง เช่น

“เมื่อไม่ได้เงินตราต้องพาลูก

คงจะถูกใจยักษ์แน่นักหนา

นายดิग्หมาหมีปลอกคอไม่รอช้า

จับกานดาตาเข้าขวางไม่ยอมให้พานางเรไร”

(อำนาจศิลาหัว)

ใช้แม่ทองงามแซ แม่เนื้อผิวนม แม่แตงร่มใบ แทนหญิงงาม เช่น

“อย่าพูดเลยน้องแม่ทองงามแซ

นอนกับแม่น้องจะชื่นใจหรือ”

(คู่ร้ายคู่รัก)

“เหงื่อไหลปราด ก็ไหลรดแก้มสาว ไช้ละบ่าว จูบสาวทั้งเหงื่อ
เดินพะนอหมอสาวบ่าวไม่เบื้อ แล้วนำแม่เนื้อผิวนมเข้าชมวัง”
(รักในสายฝน)

“ยกนิทานให้พอรู้ว่าเธอมีคู่แล้ว ดั่งดวงแก้วล้ำค่ามาอับแสง
เธอยังสร้างควมดีมิเปลี่ยนแปลง แล้วตั้งแม่แตงร่มใบเอาไว้เลย”
(คู่แล้วไม่แคล้วกันอีก)

ใช้รักแทนความรัก ใช้เต่าร้างแทนความร้างรา ใช้ไม้แทนสิ่งที่ดีงาม ความรัก ความ
สมหวัง ความสุข ใช้เตยแทนชวากหนาม ปัญหา อุปสรรค เช่น

“แรกรักกันสัญญาว่าจะไม่ห่าง รักมาเป็นเต่าร้างเสียแล้วหรือนางเหย
แรกขึ้นต้นเป็นไม้กลายเป็นเตย ชายคู่เซยเขาไม่หวังรักจะร่วงจะโรย”
(น้ำใจนาง)

ใช้ดอกไม้ที่ไร้แมลงไต่ตอม แกงที่ไม่มีช้อนจะตัก ที่นอนไม่มีมุ้งครอบ กระจ่าใบใหญ่
ที่ว่างเปล่าไม่มีผ้าเลย บ่อที่ไม่มีหมาจะตักน้ำ สระที่ไม่มีบัวประดับ แทน ความว่างเปล่า
เดียวดาย ไร้สาระ ไร้คุณค่า ภรรยาที่ไร้สามี ร้างสามี ห่างจากสามี เช่น

“กล่าวฟ้าหญิงวาสนาอุราเศร้า ตอนชายบ่าวหนีไปนึกใจหาย
ผ้าสลัดตัดขาดอนาถกาย เกิดมากลายวาสนาต้องนอนท่าคู่เซย
เหมือนดอกไม้ไม่แมลงแกงไม่ช้อน มีที่นอนไม่มีมุ้งเอาไทรครอบละลุงเหย
เหมือนกระจ่าใบใหญ่ไม่มีผ้าจะใส่เลย เกิดเป็นกะเทยเสียก็ไม่ต้องนอนจี๊ใจ
เปรียบเหมือนบ่อไม่มีหมาสระไม่มีบัว เกิดเป็นหญิงถ้าขาดผ้าจะอุ่นตัวตอนไหน
ออกจากวังบ้ายเบียงเลี้ยงแสงไฟ รุ่งวันใหม่มาพบคนที่หนทาง”
(เจ็ดมหัศจรรย์)

3.3 การใช้อติพจน์

อติพจน์ หรืออธิพจน์ (Hyperbole) คือ การใช้คำพรรณนาเกินความจริง ซึ่งเป็นไป
ไม่ได้ แต่เพื่อมุ่งย้ำอารมณ์ความรู้สึกประทับใจให้มีมากขึ้น (กอบกุล อิงคทานนท์. 2545 : 68)
วิภา กงกะนันท์ (2522 : 51) อธิบายอติพจน์ว่า คือ การพูดเกินความจริง เพื่อเน้นความรู้สึกที่

มิใช่เพื่อหลอกลวง การใช้ข้อติพจน์ย่อมนส่งผลให้คนที่รับสารเกิดความรู้สึกเกิดจินตนาการและ
เข้าใจสารมากขึ้น

ในบทหนึ่งตะลุงของหนังสกุล เสียงแก้ว มีการใช้ข้อติพจน์ปรากฏบ้าง ดังตัวอย่าง
ในเรื่องกำแพงศักดิ์ดินา ว่า

“มากอดคอโสริยาสุดาสวาท
ต่อไปนี่พี่จะอยู่เป็นคู่ชีวา

ดวงชะตาไม่ถึงฆาตยังมีวาสนา
จนดินฟ้ามลายไม่หน่ายเธอ”
(กำแพงศักดิ์ดินา)

ในเรื่องน้ำใจนาง ว่า

“เฝ้าแต่ปลอบบริตนาว่าอย่าร้องไห้
ในชาตินี้พี่จะอยู่เป็นคู่เชย
ถ้าภูเขายังมีหินดินยังมีหญ้า
เจ้าณรงค์มารู้ข่าวเรื่องเจ้าชาย

จะเป็นตายอย่างไรพี่ไม่จากไกลแล้วใยเหย
ไม่ห่างเลยยอดพธูสาวคู่ใจ
จะรักแต่รัตนาจนชีวาสลาย
แล้วรีบพากายไปรายงานท่านพระยา”
(น้ำใจนาง)

ในเรื่องเจ้าฟ้าพเนจร ว่า

“เฝ้าแต่ปลอบน้องจันทราสุตสวาท
ในชาตินี้พี่จะอยู่เป็นคู่ชม
บอกจันทราว่าพี่รักอย่างปักใจ
เกิดทุกชาติอย่าให้พลาดกับเธอเลย
ถ้าเนื้อทองเกิดเป็นนางรจนา
ถ้าน้องเป็นนางโนราห์บินมาไกล
ตามเนื้อทองน้องไปถึงไกรลาส
ถ้าน้องเป็นนางสีดาสาวหน้ามน
ถ้าน้องเกิดกายเป็นนารีผล
เกิดทุกชาติอย่าให้พลาดกับตัวเธอ

อยากได้นาฏน้อยหนูเป็นคู่สม
ร่วมภิรมย์น้องนางไม่ห่างเลย
นานเพียงใดไม่จืดจางดอกนางเหย
ขอขึ้นเขยอนุชานาฏทุกชาติไป
พี่ขอเป็นเงาะป่าจะได้พลอยอากัศย์
เกิดชาติใดขอให้พี่เป็นพระศรีสุธน
ได้ร่วมวาสนากันที่ในชั้นเวหน
พี่ยอมทนเป็นพระรามติดตามเธอ
พี่ขอเป็นคนธรรพ์เฝ้าเจ้าเสมอ
ขอบำเรออนุชานาฏทุกชาติไป”
(เจ้าฟ้าพเนจร)

4. ภูมิปัญญาด้านการบรรยาย

การบรรยาย ในที่นี้หมายถึง การเล่าเรื่องอย่างแยบยล พิศดาร อันทำให้ผู้ฟัง ผู้อ่าน เกิดจินตนาการ นึกเห็นเข้าใจในสิ่งที่เล่าได้อย่างชัดเจน ในการแต่งบทหนังตะลุงและการแสดงหนังตะลุง ซึ่งเป็นการเล่าเรื่องราวต่าง ๆ แก่ผู้อ่านหรือผู้ชม จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการบรรยายอยู่ทุกเรื่อง ทุกครั้ง การบรรยายที่ดีย่อมทำให้บทหนังตะลุงที่แต่งเป็นบทหนังตะลุงที่ดี

ในบทหนังตะลุงของหนังสกุล เสียงแก้ว มีการบรรยายที่ดีหลายลักษณะ เช่น

4.1 การบรรยายที่ทำให้เรื่องดำเนินไปอย่างฉับไว ทันเวลา ทันทใจผู้ชม เช่น

“จับศรหล่อนจากประเทศชาติ
เหยอที่หนึ่งกระทั่งถึงซึ่งวัดวา

โมรاناฏเคื่องแค้นแสนโทษา
แล้วเข้าไปพบโสริยาเพื่อฆ่าฟัน”
(กำแพงศักดิ์นา)

“อุ้มศพพาหลบไปประเทศ
เหยอที่หนึ่งกระทั่งถึงพระบุรี

จะแจ้งเหตุต่อท้าวเจ้ากรุงศรี
เข้าธานีกราบกัมบรมวงศ์”
(กำแพงศักดิ์นา)

“เจ้าจอมวังสั่งเสร็จเสด็จกลับ
เลี้ยงดวงไฟที่หนึ่งมาถึงบ้าน

บุญธรรมรับคำแล้วพรากจากสถาน
แล้วเข้าไปพบนางคราญในบ้านนาง”
(เพื่อนเราเฒ่าเรือน)

“คิดถึงชายที่ไรใจเป็นสุข
เลี้ยงดวงไฟที่หนึ่งถึงบุรี

เหมือนปลอบปลุกหัวใจให้สุขี
แล้วเข้าไปที่แท่นทองของราชา”
(เชลยรัก)

4.2 การบรรยายที่ทำให้ผู้ชมหรือผู้อ่านมองเห็นนาฏการของตัวละคร เช่น

“อัมรินทร์ผินพัคตร์พำนักกว้าง
ริบลอยฟ้าถลาแยกแทรกพระพาย

เวสภูเดินทางเหมือนอย่างหมาย
แล้วตั้งนิยายเทวัญไว้ในชั้นอัมพร”
(อำนาจศีลห้า)

“โถมงามเข้ามาราบว่าทราบแล้ว
 ฟิงพำนักพักอยู่คู่ดงรัง
 เหาะเหวหนบนอากาศ
 ลมพัดแรงเสียวเหลือต้องเนียนม

ซีคำแก้วเข้ากุฏิหยุดความหวัง
 โถมร้อยชั่งนางฟ้าเธอก็ลอยผ่าลม
 ขนพองปราดเด็กสาวเมื่อลมว่าผสม
 แล้วตั้งเอาจลมหรามรักไว้ในคั่นานต์”
 (แรงอธิษฐาน)

4.3 การบรรยายที่ทำให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านเกิดจินตนาการ เช่น

“เสด็จพระองค์ตรงไปทรงไอฟัน
 เจ้าหน้าทีดีใจไปด้วยกัน
 สะท้านสะเทือนเลื่อนลั่นเสียงครื้นครื้น
 บังคับปีกเหล็กหางอย่างเชี่ยวชาญ

ต้องการผลเร็วรวดอย่างกวาดชั้น
 ตัดเครื่องสั้นขึ้นทั้งลำตอนทำงาน
 สะเทือนพื้นพสุธามหาศาล
 แล้วโถมทะยานขึ้นฟ้าลอยผ่าลม”
 (แรงโลกันต์สวรรค์ทรงโปรด)

“ดึกคืนดินสิ้นเสียงสัตว์สังัดสงบ
 หิมะโรยโปรยประมาพร่างพราว
 กลิ่นดอกไม้ใกล้เรือนเหมือนมันรู้
 ใกล้สว่างแสงพระสุริย์
 คล้ายเสียงไก่ขันขันกระชั้นชิด
 เทพเบื้องบนดลใจเจ้าไก่ป่า
 เหมือนพรหมสี่ขาใช้การเวก
 พระพลิกพินขึ้นมาพบสาคโร

พื้นพิภพสวยงามมีความหนาว
 สายลมหนาวโบกสะบัดเหมือนพัดวี
 ส่งกลิ่นสู่ห้องหอมถนอมศรี
 พระจักรีพินองค์ทรงลิ้มตา
 เหมือนสะกิดบอกองค์ทรงยศถา
 ให้บอกว่าโอรสยังไม่หมดวาโย
 ส่งเสียงเสกอบอุ้นจากพชุนโห
 ในมโนอำนาจขึ้นรินอุรา”
 (ลูกสะใภ้ตัวอย่าง)

5. ภูมิปัญญาด้านการตั้งข้อสังเกตเสนอทัศนะ

ชาวบ้านภาคใต้ยกย่องนายหนังตะลุงว่าเป็นศิลปิน เป็นนักปราชญ์ เป็นผู้รู้ของสังคม นายหนังตะลุงนอกจากจะมีหน้าที่ให้ความบันเทิง ซึ่งเป็นหน้าที่หลักแก่สังคมแล้ว นายหนังตะลุง ยังต้องให้ความรู้ ตั้งข้อสังเกต เสนอทัศนะต่าง ๆ แก่สังคมอีกทางหนึ่งด้วย หนังสกุล เสียงแก้ว เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางการตั้งข้อสังเกตและเสนอทัศนะต่าง ๆ กล่าวคือ สามารถ ตั้งข้อสังเกตและเสนอทัศนะต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้ฟัง คิดได้ ไคร่ครวญ เห็นคล้อยตาม รู้จักเข้าใจ

เกิดปัญญา รู้จักวางท่าที่ต่อสิ่งนั้น ๆ ได้ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งทำให้เกิดผลดีหลายประการ ดังปรากฏในบทหนังตะลุงของหนังสกุล เสียงแก้ว หลายเรื่อง ที่เด่น ๆ ได้แก่ การตั้งข้อสังเกต และเสนอทัศนคติต่อไปนี้

5.1 ตั้งข้อสังเกตและเสนอทัศนคติว่า มนุษย์ปุถุชนตกอยู่ในอำนาจของกามคุณ ปรารถนากามคุณ ดิ้นรนแสวงหากามคุณ บางคนกล้ากระทำผิดล่วงประเพณี เพราะตกอยู่ในอำนาจของกามคุณ ปรารถนากามคุณ ดังปรากฏในบทหนังตะลุงเรื่องขุนศึกเกาะแก้ว ตอนพระนางรัชฎาท้วงติงทำาวีรพัฒน์ ที่ว่า

วีรพัฒน์ : ท้าวเธอฟังเหมือนดังใครคล้ำไชเล่น

มันช่างเป็นไปได้ร้ายนักหนา

ลูกสาวกูอยู่ถึงยอดปราสาทปรา

ไ้กุมรามันยังไปได้ไซซอน

กูเสื่อมเสียศศักดิ์อย่างหนักหน่วง

ดอกบัวหลวงพ้อมาสิ้นกลิ่นเกสร

นิกแค่นใจจะต้องไปสับฟันพอน

รัชฎา : พระนางวอนว่าอย่าอย่าจงปรานี

ทุกทุกสาวขาวหรือดำฟังคำน้อง

ต้องอุ้มท้องกันทั่วทั่วพื่อย่ากลัวบัดสี

แรกเดือนก่อนลูกเนรจรบ้านคลองรี

แรกเดือนสีลูกเนรคงมันก็หลงตามชาย

แรกคืนวาจิกโก้พาลูกสาวเทศ

มาทำเพทขำงิ้ววังเสียงร้องดังว้ายว้าย

ลูกเนรร่วงบ้านม่วงงามหนีตามชาย

ลูกไกลายที่หัวไทรก็หายไปสามวัน

ลูกบังอาจที่หาดใหญ่ได้ตามเทศ

เทศทำเพทเอาจนตายร้ายถึงหวัน

เมียห้ามว่าพื่อย่าโกรธโทษลูกมัน

กามพันธุ้แรงหนักเหมือนคราวฉันรักคุณ

(ขุนศึกเกาะแก้ว)

5.2 ตั้งข้อสังเกตและเสนอทัศนะว่า การลืมหืมสิ่งใด ๆ เช่น การลืมหืมทรัพย์สิน ลืมหืม ลืมหืมคู่ครอง ลืมหืมทรัพย์สินเงินทอง วัวควาย เป็นต้น ไม่เป็นภัยเสียหายร้ายแรงเท่ากับการลืมหืมตัว สรรพสิ่งและการกระทำใด ๆ เช่น การทำบ่อปลา การทำนาทุ่ง ความร่ำรวยเป็นเศรษฐีมีเงินทอง เป็นต้น ล้วนเป็นอนิจจัง เปลี่ยนแปรไม่เที่ยงแท้แน่นอน แต่กฎแห่งกรรมหรือกฎแห่งการกระทำเป็นสิ่งที่เที่ยงแท้แน่นอน ผู้ที่ทำดี คือ ทำบุญสร้างบารมี ย่อมได้ดี ได้บุญบารมีเที่ยงแท้ที่จะบรรลุนิพพาน สรรพสิ่ง เช่น การนินทา การถูกนินทา ความรู้สึกเจ็บช้ำทารุณใด ๆ ล้วนมีเหตุปัจจัย เกิดจากเหตุปัจจัย และเป็นไปตามเหตุปัจจัยทั้งสิ้น ฟังรู้จักเข้าใจและรู้เท่าทัน ดังปรากฏในบทหนึ่งตะลุงเรื่องแรงอธิษฐาน ตอน ฌัฐพล ชาตฤณรงค์ และสายชล เสนอทัศนะที่ว่า

ฌัฐพล : ว่าลืมหืมอะไรก็ลืมหืมได้ไม่ขัดข้อง
แต่ขอร้องอย่าลืมหืมตัวจะเกิดศรัมภ์หมอง
ลืมหืมทรัพย์สินลืมหืมคู่ครอง
ลืมหืมเงินทองวัวควายบอกว่าไม่เป็นไร
เพราะซื่อกลับรับหาเอามาได้
ความเสียหายย่อมไม่มีที่ตรงไหน
แต่ลืมหืมตัวชั่วจริงกว่าสิ่งใด
จะมีภัยอย่างมหันต์มันตามมา

ชาตฤณรงค์ : เรื่องทำบ่อปลานาทุ่งยุ่งจริงครับ
ขาดทุนยับป่นปี้มีปัญหา
เพราะอยากเป็นเศรษฐีมีเงินตรา
พระท่านว่าไม่เที่ยงแท้ทุกสิ่งไม่แน่นอน
เราทำบุญกันเถิดประเสริฐนัก
เอาตามหลักพระธรรมคำพระสอน
เราสร้างบุญภาวนาให้ถาวร
พ้นจากร้อนวุ่นวายได้นิพพาน

สายชล : การนินทากาเลเหมือนเทนน้ำ
แสนชอกช้ำเหมือนเอามีดกรีดเหล็กไหล
ถูกหัวเราะเยาะเย้ยถูกโยไฟ
ก็แล้วแต่ใจทั้งสิ้นที่สร้างจินตนา

กล่าวทারণขุนเคืองเรื่องทั้งหมด
 มันมีกฎสวรรค์จำเถิดหนา
 ไม่มีฝอยหมาไม่ซี้มีตำรา
 ผู้ดำ่ว่าเหล่านี้มักจะไม่ดีเอง
 (แรงอธิษฐาน)

5.3 ตั้งข้อสังเกตและเสนอทัศนะว่า ทุกคนเมื่อเกิดมาแล้วก็ต้องตาย เหลือไว้แต่ความชั่วและความดีที่ได้กระทำมา คนที่ทำดีเมื่อตายไปย่อมไปสู่สุคติสวรรค์ ส่วนคนที่ทำชั่วเมื่อตายไปย่อมไปสู่ทุคตินรก ความจริงเป็นอย่างนี้ ดังปรากฏในบทหนังตะลุงเรื่องกรรมสนอง (บทบรรยาย) ที่ว่า

“ปฐวีอาไปเตโชธาตุ	วาโยชาตรางกายไม่เหลือไหร
ร่างแม่ชีที่ตายจมหายไป	ไฟนรกหมกไหม้กายเมรี
เจ้าสร้างกรรมทำร้ายกายของพ่อ	อนาถหนอชีวิตของอดีต
ตัวตายไปทิ้งไว้ความชั่วดี	สองสิ่งนี้มันแน่นแทนตัวเรา
ใครทำดีมีผลทุกคนทั่ว	ใครทำชั่วไฟนรกต้องหมกเผา
พระเคยสอนเรื่องกรรมให้จำเอา	อย่าโง่เขลาอย่าถล่ำอย่าทำลอง
ส่วนกรรมดีนี้ควรชวนกันทำ	ฝากข้อคิดไว้สักคำเรื่องกรรมสนอง
อย่าเอาอย่างเมรีที่ได้มอง	จบเรื่องน้องเมรีเพียงนี้เอย”
	(กรรมสนอง)

5.4 ตั้งข้อสังเกตและเสนอทัศนะว่า สรรพสิ่งในโลกนี้เป็นสิ่งที่มีคู่ เช่น ดีกับชั่ว สุขกับโศก ชายหนุ่มกับหญิงสาว มีดกับสว่าง กลางคืนกับกลางวัน กระจายกับหมดกระจาย อุบาสกกับอุบาสิกา พระสงฆ์กับแม่ชี คนรักหวังดีกับคนชังปองร้าย เป็นต้น ดังปรากฏในบทหนังตะลุงเรื่องลูกสะใภ้ตัวอย่าง (บทบรรยาย) ที่ว่า

“ในโลกนี้ดีกับชั่วมีทั่วโลก	สุขกับโศกหนุ่มคู่สาวเฝ้าถวิล
ชั่วคู่ดีมีอยู่คู่กับแผ่นดิน	แต่จะให้ชั่วสิ้นทั้งโลกหาไม่มี
มีดสว่างคู่กันวันคู่คืน	กระจายหีนหมดกระจายต่อเมื่อตายเป็นผี
อุบาสกคู่อุบาสิกาพระคู่ชี	คนหวังดีคู่คนชังแล้วหนังจะตั้งนิยาย”
	(ลูกสะใภ้ตัวอย่าง)

5.5 ตั้งข้อสังเกตและเสนอทัศนะว่า ลมทะเลพัดช่วยดับความร้อนกายให้หายได้ พระธรรมสามารถดับความทุกข์ที่เกิดจากความพลาดรักผิดหวังได้ ลมที่ร้ายใด ๆ แม้มลมได้ฝุ่น ก็ไม่ร้ายเท่ากับลมปากของมนุษย์ ดังปรากฏในบทหนึ่งตะลุมเรื่องคู่ร้ายคู่รัก (บทบรรยาย) ที่ว่า

“ลมทะเลเห่ฟ้าเข้าหาฝั่ง	พอประทังความร้อนทให้สดไส
แม้มรักจกมล้างผ่ากลางใจ	ยังดับได้ด้วยธรรมจ่านิรันดร
ลมร้ายใดก็ไม่เท่าเจ้าลมหนึ่ง	มันแทรกซึ่งซอใจให้ผวนผัน
แม้ได้ฝุ่นหมุนปานกว่านโลกันต์	ยังไม่ทันลมปากจากคนเป็น”

(คู่ร้ายคู่รัก)

5.6 ตั้งข้อสังเกตและเสนอทัศนะว่า หลุมใด ๆ ไม่ลึกลุ่มเท่าหลุมรัก ไฟที่ร้อนใด ๆ ก็ไม่ร้อนไปกว่าไฟรัก ความหนักใด ๆ ก็ไม่หนักกับหนักความรัก ความเศร้ากลัดกลุ้มใด ๆ ก็ไม่เท่ากับความเศร้าความกลัดกลุ้มใจในความรัก ดังปรากฏในบทหนึ่งตะลุมเรื่องเจ้าฟ้าปฎิวดี ตอนการวิราพิง ที่ว่า

“โบราณว่าหลุมรักมักลึกลุ่ม	หือว่าหลุมเสน่หามันลึกกว่าหลุมเหว
ร้อนอะไรก็ไม่ร้อนเหมือนฟอนไฟเปลว	จะร้อนเร็วอย่างไรก็ไม่เท่ากับไฟรัก
หนักสิ่งอื่นหมื่นแสนในแดนด้าว	ไม่หนักเท่าเสน่หาอรุราหนัก
กลุ้มอื่นใดก็ไม่เศร้าเท่ากลุ้มรัก	รักกลุ้มหนักรักมันรุมพูนเหอเรากลุ้มใจ”

(เจ้าฟ้าปฎิวดี)

5.7 ตั้งข้อสังเกตและเสนอทัศนะว่า ความรักในสิ่งใด ๆ ไม่มากเท่ากับความรักตนเอง แรงกำลังพลังใด ๆ ไม่เท่ากับแรงของกรรม หากต้องประสบเคราะห์กรรมอย่าไปโทษสิ่งอื่น เช่น ภูตผีเทวดา ทิศทาง ภูเขา ป่าดง ครู นักปราชญ์ ญาติ เป็นต้น แต่พึงโทษกรรมที่เรากระทำ เมื่อเกิดเคราะห์กรรมขึ้น หมออย่าว่าเกิดจากลม ไหรวว่าเกิดจากเคราะห์ร้าย แม้มดมหมอผีว่าเกิดจากภูตผี แต่นักปราชญ์เท่านั้นที่ยืนยันว่าเกิดมาจากกรรม ดังปรากฏในบทหนึ่งตะลุมเรื่องเชลยรัก (บทบรรยาย) ที่ว่า

“รักสิ่งอื่นหมื่นแสนในแดนจักร	ไม่เท่ารักตัวแท้แน่นักหนา
บรรดาแรงทีในแหล่งพสุธา	ไม่แรงกล้าเหมือนแรงกรรมที่ตำลง
อย่าโทษภูตภูติพญาเทเวฤทธิ	อย่าโทษทิศฤฎาปาระหง
อย่าโทษครูหมูปราชญ์ญาติวงศ์	โทษกรรมสงที่เราสร้างมาอย่างเดียว

หมอแก้ใช้ทายว่าลมกล้าจัด
แม่ मदชี้ว่าผีโกรธลงโทษเทียว

โหรทายตัดว่าเคราะห์โชคจึงโศกเสียว
ปราชญ์พวกเดียวที่แนะนำว่ากรรมตน”
(เชลยรัก)

5.8 ตั้งข้อสังเกตเสนอทัศนะว่า มนุษย์ว่าเหว่ อยากมีเพื่อน อยากมีคนรัก มีจุดหมาย ไม่ว่างเปล่า มนุษย์มีความสุขเมื่อประจักษ์ว่าตนมีเพื่อน มีคนรักที่เอื้ออาทรกัน มีจุดหมาย ไม่ว่างเปล่าเดียวดาย ดังปรากฏในบทหนึ่งตะลุงเรื่องเชลยรัก (บทสนทนาโต้ตอบ) ที่ว่า

“เพชรนิลจินดา กะพียาไม่ไฟ
พื่ออยากพลอด พื่ออยากกอดประคอง
สวยจริงน้องนี้ กะพูดดีพอได้
หากรักกัน พาจอมขวัญเทียวงาน
ฤดูทำนา กะฟังตำโถมฉาย
อยู่ใกล้กัน กะเรานั้นพอใจ
ปลุกหน้าทำร่าง กะกันข้างให้หมด
เสร็จจากงาน กะกลับบ้านสองคน
อาบน้ำอาบหนอง เข้าห้องเที่ยงเที่ยง
เสร็จจากงาน กะขึ้นบ้านไม่เปล่า

อย่าเลยสาว ใ้เรื่องข้าวเรื่องของ
พืดหวัง พาดามหลังเทียวงาน
คำพูดโย จับหัวใจหวานหวาน
ได้แบบนี้ กะตัวพื่อใจ
หญิงจูงควาย กะพี่ชายแบกไถ
น้องถอนพืดำ เราทำกันสองคน
ชวนรูปหล่อ ขึ้นกินห่อหน้าฝน
กลับจากงาน กะขึ้นบ้านไม่เปล่า
นอนเกยตัก ให้คนรักหาหา
สวยแบบนี้ กะตัวพื่อใจ”

(เชลยรัก)

5.9 ตั้งข้อสังเกตและเสนอทัศนะว่า บุคคลไม่ควรจะดื่มสุรา เพราะบุคคลที่ดื่มสุราจะมีพฤติกรรมคล้ายสัตว์ 6 ชนิด ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม นำหัวเราะ คือ 1) ส่งเสียงจุกจิกจอบแจ เหมือนนก 2) มือคั่น เกาโน่นเกานี้ไม่อยู่นิ่ง เหมือนลิง 3) เดินโซเซไม่ตรงทิศทาง เหมือนกับงู 4) ส่งเสียงอะอะไว้วาย เหมือนกับสุนัข 5) ดุร้าย เหมือนกับเสือ 6) นอนแผละ ไม่สนใจสิ่งใด ๆ เหมือนกับสุกร ดังปรากฏในบทหนึ่งตะลุงเรื่องน้ำใจนาง ตอน เถ่งปรารภโทษของการดื่มสุรากับหนูน้อย ที่ว่า

เรวัต : ในที่สุดผมต้องเป็นคนขี้เหล้า เพราะอยากเมาให้ลืมรตนา แม่หญิงแสนกล แม่คนหลายใจ วันนี้ผมกำลังจะส่งเมา ส่งเหล้ามาอีกชื้อนัย

หนูน้อย : เรื่องส่งเหล้าต้องให้ไ้เທ່ງคັบ กับผมจิ้นไม่กลัว ถ้าพอไ้เທ່ງสั้งแล้วพวกจิ้นทั้งติ้นทั้งมือสั่นดิก ๆ กลัวไ้เທ່ງอิตบเอา เพราะไ้เທ່ງชู่เป็นนิ สั้งตะเທ່ງ

เท่ง : ฮาย ! เรื่องสิ่งไม่สำคัญ สำคัญที่คนจ่ายเบี้ยโน แต่ความจริงแล้วน้ำเหล้าไม่ใช่ของดี เพราะในน้ำเหล้ามีเลือดสัตว์ผสมอยู่ 6 ชนิด คือ 1) ในแก้วแรกมีเลือดนกผสมอยู่ คือ พอหมดแก้วแรกแล้ว มักมีเสียงจุกจิกจ้อแจ เฮกินเหล้าถ้าไม่มีหมิงแล้ว ไม่หนุกฟ้าผ่า น่าน ๆ ๆ 2) ในแก้วที่สองมีเลือดลิงผสมอยู่ คือ พอหมดสองแก้วแล้วจะมีอาการมือเกาหน้าเกาหลังหยุกหยิก ๆ ปล้ำแต่จะหิบบไฟแซ็กเพื่อนใส่เป้า 3) ในแก้วที่สามมีเลือดงูผสมอยู่ คือ คือพอหมดสามแก้วแล้วเดินไม่ตรงทาง ไปหน้าสอง มาหลังสาม แต่ถ้าเดินบนพานไม่ปลัดน่าน 4) ในแก้วที่สี่มีเลือดหมาผสมอยู่ คือ พอหมดสี่แก้วแล้วเริ่มเหา เฮ้ย ! กินไป ๆ หมดเท่าใดไม่เกี่ยว เหล้าไม่ใช่ น้ำไม่ใช่ หวากไม่ใช่ เปลือกบอก เปลือกบอก ไม่ใช่ขนมปัง ต่อเดียวไปแลหน้ากับกู ค่าผ่านตูไม่ต้องเสีย ใครเก็บตุกจัดตาย ไปฉาว พอไปถึงสนามเจียบผืด

หนุ่ย : ไช้ละ

เท่ง : หารูลอดแล้ว ใ้พันธุ้นั้น หมันไม่เข้าทางคนเข้า 5) ในแก้วที่ห้า มีเลือดเสือผสมอยู่คือ พอหมดแก้วห้าเริ่มบ๊ีบเลย เฮ้ยใครจะรบกับมิงละไ้บ่าว ฮา! ช่วยอุ้มกูไปที่ กูอี้แทงเสียเอง

หนุ่ย : อ๊ะอี้แทงเพื่อน แต่ให้เขาอุ้มไป

เท่ง : โถกแหละ เพราะเดินไม่รอดแล้ว 6) ในแก้วที่หกมีเลือดหมูผสมอยู่ คือ พอหมดหกแก้ว ล้มแผละลงข้างราง นอนหนุนขี้เองอยู่ตรงนั้นเอง (น้ำใจนาง)

6. ภูมิปัญญาด้านการบันทึกลักษณะสภาพความเป็นอยู่ของผู้คน และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ

นอกจากจะบันทึกวัฒนธรรมของสังคมภาคใต้แล้ว บทหนึ่งตะลุงของหนังสกุลเสียงแก้ว ยังบันทึกลักษณะและสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของชาวบ้านภาคใต้ไว้เป็นอย่างดี ดังเช่น

6.1 การบันทึกลักษณะของผู้คน สภาพบ้านเรือนที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ
ความเชื่อ

ในบทตลกในเรื่องแรงอธิฐาน บันทึกว่า ชาวบ้านภาคใต้มีอารมณ์ขัน ช่างเหน็บแนม ประชดประชัน บางคนยากจน อยู่บ้านร้าย ๆ ไม่มีฝาบ้าน ขี้เกียจ ชอบซื้อสินค้าเงินผ่อน เพราะ

เชื่อคำโฆษณามากกว่าจะซื้อเพราะความจำเป็นจะต้องใช้และมีเงินพอที่จะซื้อ บางคนประกอบอาชีพค้าขายอุปกรณ์อำนวยความสะดวกสบาย เช่น พัดลม ตู้เย็น เครื่องซักผ้า บางคนเชื่อในสิ่งที่เหนือธรรมชาติ ไม่มีเหตุผล เช่น ไม่กินปลาที่ไม่มีเกล็ด ดังนี้

เท่ง : พอ ๆ เขาให้ว่าบทนี้ ไม่ใช่ให้มาร้องเพลงน้ำใจนางที่

หนูน้อย : ก้ากถามแล้วว่างูเห่ายังมายละหะ ให้กูขับบทนั้น ยอมให้กูขับดีหว่าละหะ เฮ แหล่งเล่นก้าแหล่งเล่นและเท่ง แต่แหล่งเรื่องจนกันมั่งตีเท่ง กูอยากรู้ว่ายังมีอีกมายที่จนหว่าเรา

เท่ง : มายน้อยเหอ รู้สึกว่าเราครองแชมป์อยู่นี้

หนูน้อย : เออ แล้วชาติจนเปอตจริงปี่นี้ จนเหลี้ยมอุบ จนมันคง จนคอนกริตเสริมเหล็ก จนไม่โหะไม่ซำรุด จนถาวร เฮเท่ง มึงรู้มายว่ากูจนเพราะไหร

เท่ง : แล้วมึงจนเพราะไหร

หนูน้อย : เพราะเมียแหละ เมียกูทั้งเมลอ ทั้งโม ทั้งอวดดี ทั้งกินยอน ครบ มึงลองคิด แลตีเท่ง ว่าธรรมดาเรินนั้น ฝามันมีกี่ด้าน

เท่ง : มี 4 ด้าน

หนูน้อย : แต่เรินกูมีด้านเดียว

เท่ง : แล้ว 3 ด้านหนึ่งละ

หนูน้อย : กุลายใส่ไฟแหละ

เท่ง : ลายฝาเรินใส่ไฟแล้ว มึงอยู่หรือวะ

หนูน้อย : กะอยู่พันนั้นแหละ

เท่ง : แล้วมึงลายฝาเรินใส่ไฟเสียไซ้เหลา

หนูน้อย : เอ้า ! ดีหว่าไปตัดไม้ทำลายป่านะเท่ง กูไม่อุบาทว์เหมือนผู้แทนภาคเหนือที่เหลา จน ๆ ไหร ๆ ก้ายอมหักฝาเรินใส่ไฟ กูไม่ยอมไปตัดไม้ทำลายป่า กูยอมลายฝาเริน

เท่ง : เพราะซี้คร้านหมิง

หนูน้อย : ใอันนั้นเล็กน้อย

เท่ง : เออ รับเสียมั่ง ลายเสีย 3 ด้าน ยังเหลือด้านเดียว

หนูน้อย : กลางคีนเท่งเหอลมหมันพัดส่งเย็น ยังฝ้านูงฝืนหนึ่งซักคลุมโปงเลย ไม่ไว้ไม่วาง เมียกูไปเลือกซื้อพัดลมมา 2 ดอกแล้ว กลางคีนเอาพัดให้กูดอกหนึ่ง พัดเอาหมันดอกหนึ่ง มันเย็นเท่งเหอ ไซ้หดเหลือแต่รัง กู

- เท่ง : แล้วฝาบ้านยังด้านเดียว แล้วไปซื้อพัดลมเข้าใช้เล่าเหล่า
- หนูน้อย : ว่าตามใจเพื่อนยอนให้ซื้อไทร หมั่นเอาเพ้นนิ ตู๋เย็นก้ายังหนาน
- เท่ง : บ้านหมิงหี
- หนูน้อย : เออ ตู๋เย็นบ้านกู ถ้าหมิงไปแลแล้วหมิงจะยืมเลย
- เท่ง : แซ่เปียร์ไว้เต็มหี
- หนูน้อย : ม่าย แซ่ลมนิ ใ้อื่นไม่มีไทรนอกจากลม
- เท่ง : แล้วไปซื้อเข้าใช้เล่า คันไม้ไทรอี่แซ่หี
- หนูน้อย : ว่าตามใจเพื่อนยอน หมั่นเอาเพ่นอเพนิ นั้นเครื่องซักผ้ายังอยู่แล้ว นั้นก่อนค้ำ
แรกวาใ้อคนบริษัทซิงเกอร์มาบอกขายเครื่องซักผ้าเครื่องหนึ่งเล่า มานั่งเซียร์เมีย
กูจั่ง เครื่องนี้ใสน้ำเอง ซักเอง บั่นเอง รีดเอง เอาไว้ใช้ก่อนค้อยผ่นวันหลังว่า
กูหวาดหายไป แต่เมียหยับโกรธกูเทียวว่า
- เท่ง : หมิงทำพรือรู้ว่าโกรธละ
- หนูน้อย : พรือไม่รู้เหล่า เมื่อแรกคั้นฝนตก ลูกเขียนร้องฉาว พอดีก ๆ เข้ากะกูพรือใ้อ
ขึ้นมาแหละ กะกูไปกิดหมันแหละ กูว่าเฮน้องเฮ ฝนตกทำไทรกันมั่งถิ
- เท่ง : กิดเมีย
- หนูน้อย : เออ
- เท่ง : หมันว่าพรือ
- หนูน้อย : หมันว่า ออย่ามายุ่งอย่ามาเปรดกับกู เครื่องซักผ้าเสียแล้วหมันว่า เอ้อเอ้อ ใ้อกู
ถือว่ายังหัวค้ำ คิดว่าพอดีก ๆ หมันน่าจะดีเองหมันแหละ กะพอด่านไปสัก 2 -
3 ชั่วโมง กูกิดเล่า กูว่าเฮน้องเฮ ทำไทรกันมั่งถิ
- เท่ง : หมันว่าพรือ
- หนูน้อย : หมันว่าอย่ายุ่ง เครื่องซักผ้าเสียแล้ว ไฟชอร์ตว่า
- เท่ง : แล้วหมิงว่าพรือละ
- หนูน้อย : กูกะคั้นกูหวาด 2 หน กะกูหยับหวิบแหละ กูนอนหันหลังให้เสียแหละ ก้า
พอดหัวรุ่ง ก้าลงมาห่าเต่าหนึ่งเล่า
- เท่ง : ฝนตกแหละ
- หนูน้อย : เออดกซีก ๆ ๆ ๆ ที่นี้กูไม่พักกิดเองแล้ว
- เท่ง : ใ้อละ
- หนูน้อย : หมันกิดแล้วแหละ พี่นุ้ยเครื่องซักผ้าดีแล้วเหล่าว่า
- เท่ง : หมันบอกหมิง

- หนูน้อย : เออ
- เท่ง : แล้วหมิงว่าพรีอ
- หนูน้อย : ภู่ว่าซี้คร้านอีซັกแล้ว ภูซັกเอากับมือแล้ว
- เท่ง : อะ รุ่นนี้แล้วยังซັกเอากับมือเหลยนะ
- หนูน้อย : คั้นไม้เคือง ภูจำเป็นแหละเท่ง แล้วหมันแค็กอีตายแหละเมียภูนั้น
- เท่ง : แค็กพรีอเล่าละ
- หนูน้อย : อ้อ ! เขาตัดจريتเป็นแหละ
- เท่ง : ตัดจريتพรีอละนุ้ย
- หนูน้อย : อ้อ ปลาไม่มีเกล็ดเขาไม่หาญกินห่าน ปลาตุกไม่กิน ปลาโอนไม่กิน ปลาไหล
ไม่กิน ปลาสวายไม่กิน
- เท่ง : ไส้ละ
- หนูน้อย : ไม่เกล็ดแหละ
- เท่ง : อ้อ ! เขากินปลายังเกล็ด
- หนูน้อย : คีนหนึ่งเขานึกหนูกขึ้นมา เขาชวนภูเหมือนกันแหละ เขาว่าพีนุ้ยไม่นึกอยากไหร
มั่งเหอว่า ภูว่อย่ากินเหยของภูไม่เกล็ด
(แรงอธิษฐาน)

6.2 การบันทึกลักษณะของผู้คน สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ พันธุ์พืช

ในบทตลกในเรื่องอำนาจศีลห้า บันทึกว่าชาวบ้านภาคใต้อาศัยอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ มีความผูกพันกับธรรมชาติ ผืนแผ่นดิน ภูเขา ป่าต้นไม้ ชาวบ้านภาคใต้รู้จักชื่อต้นไม้ซึ่งขึ้นเจริญงอกงามในภาคใต้หลายชนิด เช่น ยาง ยุง ตะเคียน ขาวดำ สีเสียด รัก กฤษณา การเกิด พิภูล ระกำ จำปาขอม (ลั่นทมแดง) มะยม พะยอม ซี้เหล็ก สน มะสัง หัง ตีนเป็ด บอระเพ็ด สะเดา ซีกา โคน (หูกวาง) ยอ เหยียง หมุย ทุเรียน ละมุดฝรั่ง (ละมุดสีดา) ดังความที่ว่า

- ฟองสวรรค์ : แล้วนำไพร่พลโยธาเข้าป่าซ้ง
ลอดลัดบุกพนาพฤษาไสว
- เท่ง : ต้นยางยุงสูงยิ่งแผ่กิ่งใบ
- หนูน้อย : ตะเคียนไพรใหญ่เฒ่า
- เท่ง : ภูเห็นไม้ขาวดำ
- หนูน้อย : ต้นสีเสียดเบียดรับกับไม้รัก

- เท่ง : นันตันสักสูงใหญ่
 หนูน้อย : ไบเตมาถ้ำ
 เท่ง : กฤษณาการเกิดพิภพระกำ
 หนูน้อย : นันตันจำปาขอมทั้งไม้ขอมไม้ยม
 เท่ง : ไม้ยมไม้ขอมกะไม้ขอมไม้ข้าว
 หนูน้อย : ขี้เหล็กเด็กกล้วย กะหมิงขมขม
 เท่ง : ขมขี้เหล็ก เด็กเด็กไม่หาญอม
 หนูน้อย : ขมตั้งแต่ยอด ขมตลอดถึงโคน
 เท่ง : ไม้สนไม้สัง กะไม้ทั้งต้นเปิด
 หนูน้อย : ขมบอระเพ็ด กะหมิงขมขม
 เท่ง : ขมบอระเพ็ด เข็ดแล้วไม่หาญอม
 หนูน้อย : ขมตั้งแต่ยอด ขมตลอดถึงโคน
 เท่ง : นันตันสะเดา กะเขาบอกว่าขม
 หนูน้อย : ขมสะเดา พวกเราไม่อยากอม
 เท่ง : ขมตั้งแต่ยอด ขมตลอดถึงโคน
 หนูน้อย : ให้กูมั่งถี้
 เท่ง : นันลูกขี้กา กะเขาบอกว่าขม
 หนูน้อย : ขมตั้งแต่ยอด ขมตลอดถึงโคน
 เท่ง : ลูกขี้กาหล่นลงมาใต้โคน
 หนูน้อย : ลูกยอลูกโดน ใต้โคนมากจ้ง
 เท่ง : เห็นต้นเหียงมันงอกเรียงหว่างหิน
 หนูน้อย : กินนมจิ้นกะต้องเหนาะยอดสัง
 เท่ง : คนแก่แก่ชอบกินลูกยอ
 หนูน้อย : อ.บ.ต.เขาชอบกินลูกรัง
 เท่ง : คนดังกินได้ กินสบายทั้งเดือน
 หนูน้อย : น้ำเคยพุงปลา กินกับยอดหมุย
 เท่ง : ส.ส.กะลุย ชอบกินไม้เถื่อน
 หนูน้อย : ลูกเราพุงไรเพราะเป็นไส้เดือน
 เท่ง : ลูกเพื่อนผิวเนียนเพราะกินเรียนกวน
 หนูน้อย : ชาวเมืองลุงชอบลูกมุดหรั่ง

เท่ง	:	ชาวเมืองตรังชอบลูกแม่ถ้วน
หนู๋นุ้ย	:	เฉลิมสมัครเคยตีลูกรวน
เท่ง	:	ลูกแม่ถ้วนเคยด่วนจัดการ
หนู๋นุ้ย	:	ลูกอะไรบ่าวบ่าวชอบหน้าหนา
เท่ง	:	ลูกกาญจนากะลูกสาวบรรหาร
หนู๋นุ้ย	:	เดินดงแดนแสนจะกันดาร แล้วตั้งนิทานชายบ่าวไว้ราวดง (อำนาคีลห้า)

7. ภูมิปัญญาด้านการบันทึกปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

หนังสกุล เสียงแก้ว สามารถบันทึกปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อสังคมไทยไว้ได้เป็นอย่างดีหลายเหตุการณ์ ดังเช่น

7.1 การบันทึกปรากฏการณ์ทางสังคม การเมือง การปกครอง

ในบทตลกในสังคมเรื่องเจ้าฟ้าปฏิวัติ บันทึกว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมืองการปกครองขึ้นในสังคมไทย คือ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ปฏิวัติ จอมพล ป. พิบูลย์สงคราม เป็นผลสำเร็จ ได้เถลิงอำนาจเป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมาเมื่อจอมพลสฤษดิ์ ถึงแก่กรรม จอมพลถนอม กิตติขจร ได้ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อมีเหตุการณ์วุ่นวายเกิดขึ้น จอมพลถนอมได้ปฏิวัติตัวเอง และเถลิงอำนาจต่อมา หลังจากนั้นสังคมไทยก็เกิดการวุ่นวายอีก พลเรือเอกสฤษดิ์ ชลออยู่ ได้ปฏิวัติอีกครั้งหนึ่ง และแต่งตั้งให้พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี ต่อจากนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงผู้นำรัฐบาลอีกหลายครั้ง จนมาถึงรัฐบาลที่นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งยังมีเหตุการณ์วุ่นวายเกิดขึ้นหลายอย่าง เช่น กรณีสมัชชาคนจน กรณีหลวงตามหาบัว กรณีเฉลิม อยู่บำรุง เป็นต้น การเมืองการปกครองของสังคมไทยจึงวุ่นวายไร้ความมั่นคง ซึ่งส่งผลร้ายต่อสังคมไทยมาตลอด ดังความที่ว่า

แสงสุริยัน : เออนีนายพูน แกจงไปจัดกำลังสักกองหนึ่ง ให้ออกสืบหาเจ้าชายคำสุรียา และให้ไปนอกเครื่องแบบ หากพบพระเชษฐาคำสุรียาที่ไหน ให้ทูลเชิญกลับราชวัง ถ้าเชิญแล้วไม่กลับ ก็ให้จับตัวได้แบบสามัญชน แต่อย่าให้มีบาดแผลหรือฟกช้ำดำเขียวตามวรกาย มิฉะนั้นผู้ปฏิบัติภารกิจห่วยจะขาดออกจากบ่าทันที

- พูน : อีอนั้นแหละเรื่องหมั้น ทำท่าจไม่ค่อยหรอยแรงนั้น คอขาดจากบ่า
นิตายไม่สักที น่าตายสาวว่า หือ สืบฟ้าชายคำสุรียานี้ มันไม่ง่าย
เหมือนพวกผู้แทนแจกเงินให้หัวคะแนนที่เหลา หยับสืบยากนั้น
- แสงสุรียัน : ว่าไ้ นายพูน เรื่องที่เราสั่ง
- พูน : คับ ๆ ๆ ห้ามปัญหาไม่พอเหอ
- แสงสุรียัน : อีอ แล้วตอนนี้ก็บ้านงานเมืองของเราเป็นไ้บ้างละนายพูน ฉัน
รู้สึกเป็นห่วงประชาชน ไ้ขุนเทวินกับพระยาจารย์ นี้ รู้สึกว่า
เขาทำงานแบบผูกขาดหรือเบ็ดเสร็จกัน คือ เขาผลัดกันปฏิวัติ
ผลัดกันเป็นใหญ่ สองคนนี้ทำหน้าที่ปกครองประเทศออกจะแย้ไป
หน่อย ดูเหมือนประชาชนเขาจะนิทนากันทั้งเมือง ไม่มีใครยกย่อง
เลยใช้ไหมนายพูน
- พูน : อี ไ้เรื่องนั้นเขาไม่แถลงแล้ว หม่อมพ้อเหอ ไ้ขุนพลกาวิน กับไ้
พระยาจารย์ สองคนนี้เขาผลัดกันปฏิวัติ เขาผลัดกันเป็นใหญ่
เอาแบบเมืองไทยแต่แรก หม่อมพ้อไม่เห็นเฮอ สมัยจอมพล ป.
แกใหญ่ตอนนั้น ปี 2500 หี จอมพล ป. ใหญ่หว่าเพื่อน ปฏิวัติ
ขึ้นมาใหญ่ หลังจากนั้นจอมพลสฤษดิ์ก็บีบจอมพล ป.ผลัดแก้อี
แล้วตัวเองขึ้นมาเป็นใหญ่เล่าหะอีอ จอมพลสฤษดิ์ตายก้าจอมพล
ถนอมหะ ไ้ตัวนั้นมาแปลกเพื่อน
- แสงสุรียัน : แปลกยังไ้ละนายพูน
- พูน : คือปฏิวัติเอาเองแหละคับ เพื่อนเขาปฏิวัติแล้วให้คนอื่นเป็นนายก
แต่ไ้ปฏิวัติตัวเองแล้วตั้งตัวเองขึ้นเป็นนายก หรอยและแก เออ
รัฐบาลครอบคร้วเขา เขาใหญ่กันสุด ๆ เลย พอมาทีหลังไม่เห็น
สังกัด ชะลออยู่ พลเรือเอกสังกัด ชลออยู่ ปฏิวัติเล่าหะ แล้วตั้งให้
เกรียงศักดิ์ ขึ้นมาเป็นใหญ่ เกรียงศักดิ์ ชมนันท์หีหรอยรายนั้นก้า
หรอยเกิน มีกบรันตีมีกเคือก ๆ เลย มีกกลางสภาฟ้าผ่า เมาล้ม
ปากแตกเลย อีอมาตรฐานนายกเกรียงศักดิ์ เออ อีอ เขาใหญ่กัน
คล้าย ๆ กันแหละกับขุนพลกาวินกับพระยาจารย์เรา เขาผลัดกัน
ใหญ่หะ อีอ เขาผลัดกันหรอย เศรษฐกิจตอนนี้เขาเรียกว่าตายนึ่งกริบ
เขาหรอยเขารวกกันอยู่กลุ่มเดียวเท่านั้นแหละ นี้คิด ๆ แล ก้าเมือง

ภูมิปัญญาที่ปรากฏในบทหนังตะลุงของหนังสือเสียงแก้ว 65

เทพนมเรานี้กำค้ำย ๆ กันแหละกับเมืองไทยสมัยนายชวณเป็น
นายก

แสงสุริยัน : ทำไมเมืองไทยเป็นยังงี้

พูน : อ้อ น่าเห็นคุณแหละนายชวณตอนนี้ พุดตามหลักแล้วจะดำแกคน
เดียวกำไม่ได้ เพราะแกเข้าไปล้างขี้เพื่อนนี้ งานค้ำคางอยู่จ้านเกิน
แล้วแกทำหรือทำทันเหล่า เดียวมือบสมัชชาคนจน เดียวมือบมหา
บัว เดียวมือบท่อกำชสงขลา คิดว่ายุ่งจนนายชวณทำไหรไม่ถูก
แล้วกลัวไปเสียหมด ขนาดจะพาถูกพาเมียไปเที่ยวเกาะสี่ซังกำไม่
หาญไป

แสงสุริยัน : เขากลัวอะไรละ

พูน : แกกลัวฉลาม เพราะว่าข้าง ๆ เกาะสี่ซังฉลามมาก ที่นี้แกกลัวเรือ
จม แล้วฉลามอีกัดแก ฮือพอกกลับมาประชุมพรรครัฐบาล คุณชวณ
กลัวแล้ว

แสงสุริยัน : กลัวอะไรละ

พูน : คือ กลัวฉลองคับ ฉลอง เร็วแรงนั้น กลุ่มงูเห่าที่ คุณชวณถูก
กลัวแหละ คือสมัยนั้น ถ้ากลุ่มงูเห่าลาออกนั้น แกถูกยุบสภา
แหละ ฮือ ไปทะเลกลัวฉลาม มาถึงพรรคกลัวฉลอง ฮือ พอมาถึง
หน้าสภาชวณกลัวแล้วคับ

แสงสุริยัน : กลัวอะไรละ

พูน : ฉลาดแหละคับ นั่งอดอยู่แล้ว เออชาติหรือยฉลาดนั้นกำมาตรฐาน
เกิน ตามใจอดก็ปีไม่ตายแก เออะ เพราะตอนนั่งข้างนอกนั้น
อดแหละ แต่ในพอเข้าห้องน้ำไปเยี่ยวโน กินก้วยเดี่ยวที่ 3 ห่อ
คิดว่าก้วยเดี่ยววัน 3 ห่อ น่าจะพออยู่ได้แหละนะวันหนึ่ง ๆ นั้น
พอเขารู้กิเลสเข้า คนที่ไปแค่ ๆ นั้น ไม่ใช่ใคร หันแลแล้ว เออ อด
ข้าวข้างนอก แต่กินก้วยเดี่ยวในส้อม อดทำมาไหร อดพันนั้น กูจะ
อดได้ หมันทำให้นายชวณหวาดเสียว ทำให้นายชวณกลัวนิ ตกลง
นายชวณกลัวไปหมด ไปเลกลัวฉลาม พอมาที่พรรคกลัวฉลอง ไป
หน้าสภากลัวฉลาด พอเข้าสภากลัวเฉลิม สรุปลแล้ว ถ้าคำว่า ฉ.ล.
นี้เหมร่อเพ ฉ... คือแจ้ง ล. คือเลน แจ้งเลน ๆ ๆ ๆ

แสงสุริยัน : พอแล้ว ไปทำหน้าที่ได้แล้ว ไปเถอะ
 พูน : คับ ไปแล้วคับ
 (เจ้าฟ้าปฎิวัติ)

7.2 การบันทึกปรากฏการณ์ทางศิลปะการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ ดาราภาพยนตร์
 นางสาวไทย นักร้องลูกทุ่ง ดาวตลก หนังสือพิมพ์ นักเทศน์

ในบทหนังตะลุงเรื่องเพลิงตระนง ตอนพระนางสุดาวดีรับสั่งถามเจ้าฟ้าสินชัยเรื่อง
 คนรัก บันทึกว่า ในสังคมไทยมีศิลปะการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ที่มีชื่อเสียงหลายอย่าง เช่น หนัง
 ตะลุง มโนราห์ มีดาราภาพยนตร์ที่มีชื่อเสียงหลายคน เช่น วิไลวรรณ วัฒนพานิช นัยนา
 ชีวพันธ์ มีนางสาวไทยที่มีชื่อเสียงหลายคน เช่น อภันตรี ประยูทธเสนีย์ มีนักร้องเพลงลูกทุ่งที่มี
 ชื่อเสียง เช่น ยุพิน แพรทอง ผ่องศรี วรนุช บุปผา สายชล มีดาวตลกที่มีชื่อเสียง คือ สหมีก
 มีหนังสือพิมพ์ที่มีชื่อเสียง คือ ไทยรัฐ มีนักเทศน์ที่มีชื่อเสียง คือ ท่านปัญญา¹ ดังความที่ว่า

“นุ้ยเหอออย่าหลอกจงบอกกับแม่	แม่คอยฟังโดยมิได้ปลั้งหลง
แม่จะเสกสองให้ลูกคล่องเวียงวง	แม่จะจัดการจัดงานให้วิวาท
นุ้ยเหอออย่าหลอกจงบอกกับแม่	บอกชนนีบอกที่เถิดหนา
ลูกชาวไร่หรือเป็นลูกชานา	แม่จะจัดการจัดงานพิธี
รับหนังโนราคะมาให้เล่น	รับยุพินแพรทองกับวงผ่องศรี
เชิญวิไลวรรณกับอภันตรี	เชิญนัยนากับบุปผาสายชล
สหมีกกะให้มาเวลาเจ้าเลือกคู่	เชิญไทยรัฐให้สัมภาษณ์เหตุผล
เชิญท่านปัญญาให้มาประน้ามนต์	หาคนเมาให้มาเมาหลอดงาน”
	(เพลิงตระนง)

8. ภูมิปัญญาด้านการบันทึกวัฒนธรรม

การบันทึก “วัฒนธรรม” ซึ่งหมายถึง “แบบอย่างการดำเนินชีวิตของมนุษย์และสังคม”
 เป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของวรรณกรรม วรรณกรรมของสังคมโดยอ้อมบันทึกวัฒนธรรม
 ของสังคมนั้น ๆ เสมอ

¹ ท่านปัญญา คือ พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญาอริยอนุท) วัดชลประทานราชภูริรังสฤษฏ์ จังหวัดนนทบุรี
 ชาวบ้านนิยมเรียกท่านว่า ท่านปัญญานันทะภิกขุ หรือท่านปัญญานันทะ หรือท่านปัญญา เป็นชาวพัทลุง

ในบทหนังตะลุงของหนังสกุล เสียงแก้ว อันเป็นวรรณกรรมของชาวบ้านภาคใต้ ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมชาวบ้านภาคใต้ไว้หลายด้าน อันเป็นการบันทึกวัฒนธรรมแต่ละด้านดังกล่าว นั่นเองไว้ได้เป็นอย่างดี ดังเช่น การบันทึกวัฒนธรรมดังต่อไปนี้

8.1 การบันทึกวัฒนธรรมความเชื่อเรื่องเทพเจ้า

ชาวบ้านภาคใต้เชื่อว่า เทพเจ้าที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมีอำนาจ สามารถปกป้องรักษาและดลบันดาลสิ่งที่เป็นมงคลแก่คนที่สรรเสริญบูชาได้ มีหลายองค์ เช่น พระนารายณ์ พระวายุ พระพิฆเนศ พระสยามภูวนาถ ท้าวจตุโลกบาล (ท้าวฤเวศ ท้าวธตรฐ ท้าววิรุฬหก ท้าววิรูปักษ์) เทพประจำวัน (พระอาทิตย์ พระจันทร์ พระอังคาร พระพุธ พระพฤหัสบดี พระศุกร์ พระเสาร์) พระราหู พระเกตุ ดังที่ปรากฏในบทประพันธ์ในเรื่องกรรมสนองที่ว่า

“แล้วไหว้องค์นารายณ์ฤทธิรอน	สถิตนอนแท่นพญาวาสุกรี
ทั้งองค์พระวายุเวกเสกพระเวท	พระพิฆเนศผู้เลิศประเสริฐศรี
ทั้งองค์พระวายุภักษ์เรื่องฤทธิ	อัญชูลีพระสยามภูวนาถ
วิษณุเทวราชประสาทศิลป์	เทวดาฟ้าดินทุกถิ่นสถาน
มหाराชจตุโลกบาลดล	พลังการสิทธิ์มีฤทธิรอน
ท้าวฤเวศอยู่อุดรแต่ก่อนมา	ธตรฐบูรพาพระเวหน
วิรุฬหกทักษิณเป็นมณฑล	วิรูปักษ์ดลทิศปัจฉิมมา
แล้วไหว้เทพกำลังทั้งร้อยแก้ว	จงมาเข้าสิงสู่อยู่รักษา
พระอาทิตย์ฤทธิมีเดชา	มีหกแรงสี่หกรากล้ำเกรียงไกร
องค์พระจันทร์นั้นเทพยดา	กำลังทิพย์สืบห้าโลกาไหว
อังคารเทพเรื่องฤทธิสิทธิ์ชัย	อำนาจไกรสรแปดเป็นกำลัง
พระพุธวรเทพมรกต	สืบเจ็ดแรงพญาคชกำลังขลัง
พระพฤหัสบดีมีกำลัง	ฤทธิทั้งสืบเก้าองค์ผู้ทรงญาณ
ตำนานว่าองค์พระวรเทพ	ประเสริฐเสพศักดิ์สิทธิ์สถิตสถาน
ศุกร์กำลังยี่สิบเอ็ดพิสดาร	พลังการทำวาทิพย์พญาธร
องค์พระเสาร์เทวราชอำนาจทิพย์	กำลังสิบเสื่อสถิตฤทธิกระฉ่อน
พระราหูและพระเกตุเขตโคจร	ได้ผันผ่อนหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกัน
กำลังดาวเก้าดวงโชติช่วงสุด	โลกมนุษย์หมุนเวียนผลัดเปลี่ยนผัน
คุณอากาศธาตุสี่สุริยัน	ให้ความขึ้นคืนวันตลอดพระจันทร์

ไหว้เทพทั่วสถานยอดเศวต
ส่วนผีปากฝากพระพายให้พัดพา

ทั่วประเทศเทพเจ้าเฝ้ารักษา
ให้ชื่อข้าหอมหวานขึ้นทวนลม”
(กรรมสนอง)

8.2 การบันทึกวัฒนธรรมความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง

ชาวบ้านภาคใต้เชื่อว่าเครื่องรางของขลัง ซึ่งมีหลายชนิด เช่น ผ้ายันต์ ลูกอม พระพรหมงั่ง เขาวัวที่เกิดลูกติด ก้นพร้าวหัก พิสมรของผู้ทรงวิทยาคูณ พระว่านสมุนไพร เป็นต้น เป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ มีอำนาจช่วยบันดาลให้แคล้วคลาดจากภัยอันตรายต่าง ๆ ดังปรากฏในบทหนังตะลุงเรื่องอินทรีแดง ตอนอินทรีดำและอินทรีขาวเตรียมตัวจะทำสงคราม ที่ว่า

“อินทรีดำอินทรีขาวเข้าในห้อง หยิบผ้ายันต์พันผูกทั้งลูกอม เขาวัวเกิดลูกติดประสิทธิ์นัก พิสมรของท่านแก่นแสนเชี่ยวชาญ คนทั้งสองเสร็จสรรพจับอาวุธ พอพลบค่ำสุริยาพาคะนอง	เครื่องรางของดีดีก็มีถม รูปพระพรหมเป็นงั่งครั้งโบราณ ก้นพร้าวหักอยู่ในใครไม่หาญ ลูกพระว่านสมุนไพรให้เชือดลอง เคยต่อยุทธ์โรมรันผันผยอง แล้วสองพี่น้องนำทหารออกผ่านทาง” (อินทรีแดง)
--	---

8.3 การบันทึกวัฒนธรรมความเชื่อเรื่องผี

ชาวบ้านภาคใต้มีความเชื่อในเรื่องผีที่ปรากฏตามร่างกาย โดยเฉพาะร่างกายของสตรีว่า ถ้าสตรีคนใดเป็นผีที่แก้มซ้าย บุคคลนั้นจะเป็นคนที่โชคดี ถ้าเป็นผีที่ใต้ถัน ผู้ชายจะหลงรัก ถ้าเป็นผีที่ใต้ตา จะหนีตามผู้ชาย ถ้าเป็นผีที่ต้นคอ มักจะก่อให้เกิดความรำคาญ ถ้าเป็นผีที่ริมฝีปาก มักจะพูดมาก ถ้าเป็นผีที่อวัยวะเพศ จะเป็นคนมั่งมีทรัพย์ ถ้าเป็นผีที่ร่อนน้ำตา (ผีที่รับน้ำตา) จะเป็นคนอากัฟ ปัจจุบันความเชื่อดังกล่าวนี้ก็ยังคงมี แม้บางคนจะไม่เชื่อ ปฏิเสธ หรือสงสัยว่าจะไม่จริงก็ตาม ดังปรากฏในบทหนังตะลุงเรื่องกรรมสนอง ของหนังสกุล เสียงแก้ว ตอนที่สายพิณสนทนากับขวัญเมืองเกี่ยวกับเรื่องผี ที่ว่า

- สายพิณ : ยี่สิบเอ็ดพอดี (เมืองเหอ) กำปี่นี้พอถึง
ดูเต่งตึง กำสมตามความหมาย
โบราณว่าอย่างไรสาวผูกไผ่แก้มซ้าย
ไผ่ตรงนี้มันชั่วดีอย่างไร
- ขวัญเมือง : โบราณว่าดี (นะน้องสาวเหอ) ไผ่ตรงนี้ใช้ได้
โบราณว่าไว้ หญิงแก้มซ้ายมีไผ่
- สายพิณ : ไผ่ชั่วหรือดี (เมืองเหอ) ผุดขึ้นที่เสื่อใน
- ขวัญเมือง : ไผ่ไต้ลมกำชายชมลืมตัว
- สายพิณ : ผุดไผ่ไต้ตา (เมืองเหอ) โบราณว่าพริ้อเล่า
- ขวัญเมือง : โบราณว่ามักผลัดผ้าตามผัว
- สายพิณ : ผุดตรงไหน (เมืองเหอ) เขาว่าไผ่นั้นชั่ว
- ขวัญเมือง : ผุดต้นคอมันมักก่อรำคาญ
- สายพิณ : โบราณว่าอย่างไร (พี่เมืองเหอ) สาวมีไผ่ริมปาก
- ขวัญเมือง : โบราณว่าพูดมากเสียงจาวร้าวฉาน
- สายพิณ : เรื่องปานเรือไผ่เขามีในตำนาน
ผุดตรงไหนให้ชอบใจชายชาย
- ขวัญเมือง : เลือกเถิดบ่าวเลือกให้เข้าตำรับ
สาวมีไผ่ที่ลับกะเขาว่าทรัพย์เหลือหลาย
- สายพิณ : ผุดตรงไหน (พี่เหอ) เขาว่าไผ่นั้นร้าย
- ขวัญเมือง : ไผ่อาภัพถ้าไผ่รับน้ำตา
- สายพิณ : ถ้าสมัยนี้ (เมืองเหอ) ถ้าไผ่ดีทำได้
เรื่องปานเรือไผ่ชายไหนจะถามหา
สมัยนี้ไม่ค่อยมีตำรา
เอาตามรักเอาตามสมัครใจ
ถ้าเอาตามตำรามันซ้ำซ้ำต่อได้
ชายไหนหนานจะลอกผ้าแลไผ่
(กรรมสนอง)

8.4 การบันทึกวัฒนธรรมด้านการทำมาหากิน การล่าสัตว์ ชาวบ้านภาคใต้มีการทำมาหากิน การล่าสัตว์ หลายอย่าง เช่น ตัดฟัน ทงเบ็ด ล่าตะกวด ยิงนกคุ้ม ฯลฯ ดังปรากฏในบทหนังตะลุงเรื่องกรรมสนอง ตอนยอดทองสนทนากับโตน เรื่องการทำมาหากิน ที่ว่า

ยอดทอง : เราสองคนจนหนัดโตนเหอต้องมาเที่ยวตัดฟัน
เราทนขึ้นเพราะจนทนเสดสา

โตน : ฟันก็ตัดเบ็ดก็ทงเพราะประสงค์จะได้ปลา
สัตว์ก็ล่าแลนก็หลัก

ยอดทอง : แต่เรามักพบแลน

โตน : ล่าแลนแลนหลักหลบหลุบลงหลุม

ยอดทอง : ยิงนกคุ้มข้างขอนไขเท่าแขน

โตน : นกนางนวลนั่งหน้านางแอน

ยอดทอง : ฟังคำแฟนเฝ้าไฟฝันให้เราผาดฟันฟัน

โตน : เหี่ยวปลาดีทงปลาโต (ทองเหอ) ได้ดุกด้าง

ยอดทอง : ผาดขวานขว้างมะขวิดมะไฟฝัน

โตน : เต็งรังเรียนเรียงรายกรมมริน

ยอดทอง : เมียมมันมีเมื่อมีเม็นส์เหม็นมากมาย
(กรรมสนอง)

8.5 การบันทึกวัฒนธรรมการตั้งชื่อบ้านนามเมือง

ชื่อบ้านนามเมืองเป็นวัฒนธรรมที่น่าสนใจอย่างหนึ่งของมนุษย์ ชื่อบ้านนามเมือง นอกจากจะบันทึกวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ของสังคมนั้น ๆ เช่น ความเชื่อ ศาสนา ภาษา แล้ว ยังบันทึกประวัติความเป็นมาของชื่อบ้านนั้น ๆ หรือเมืองนั้น ๆ รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของชื่อบ้านหรือเมืองนั้น ๆ ไว้เป็นอย่างดี

ในบทหนังตะลุงของหนังสกุล เสียงแก้ว บางเรื่อง เช่น ลูกสะใภ้ตัวอย่าง ตอนที่บรรยายพฤติกรรมของพระขันธา บันทึกวัฒนธรรมการตั้งชื่อบ้านนามเมืองของชาวบ้านภาคใต้ โดยเฉพาะชาวจังหวัดสงขลา ว่ามีการตั้งชื่อบ้านนามเมืองตามลักษณะภูมิศาสตร์เป็นส่วนใหญ่ เช่น สงขลา เชียงแสน ระโนด บ้านแค บ้านชะแม บ้านชะลอน บ้านดอนคัน บ้านคูชูด บ้านท่าคุระ บ้านเกาะใหญ่ บ้านพังจาก บ้านคลองรี บ้านไหนดด้วน บ้านจะทิ้งพระ บ้านบ่อโด บ้านบ่อแดง

บ้านบ่อदान บ้านม่วงงาม บ้านหัวเขาแดง บ้านแหลมสนอ่อน มีบ้างที่ตั้งชื่อตามประวัติความเป็นมา เช่น บ้านสนามชัย บ้านธรรมโฆษณ์ ดังความว่า

“สุริยงลงลับกับเหลี่ยมเขา	หัวอกเราว่าเหวเหมือนเขชอน
เมียดังคู้หมูหมาไม่นานอน	อินางพรนางผีก็หนีไป
อีลาวณย์มันก็หึ่งเหมือนหนึ่งเปรด	ทำเหตุยกยกออกหลอกลวงใส่
อายุเราก็มากลำบากใจ	กูต้องไปสงขลาหาสาวแก่
ได้ครึ่งวันบรรลุถึงสงขลา	ขับอาซาเข้าย่านบ้านเชิงแส
ขับม้าพันไปโนดโดดไปแค	เข้าบ้านแม่บ้านลอนพันไปดอนคัน
เข้าคุชุดหยุดท่าระมาเกาะใหญ่	เข้าศรีชัยพังจากอยากจนตัวสิ้น
เข้าคลองรีที่โหนดด้วนกวนเอาครัน	มาขาดพันธุ์สาวแก่ผิดกับแต่ก่อน
แบบพาศีตีให้วังเข้าทังพระ	ลงสืบหาสองกุมารชาญสมร
ทั้งสาวแก่แลหาที่หน้าอ่อนอ่อน	มาขาดตอนเสียเมื่อไรที่ไหนกัน
เข้าบ่อโดไ้บ่อแดงบ่อदानนี้	ก็ไม่มีเหมือนแต่ก่อนรีบจรผัน
เข้าสนามชัยไปม่วงงามถามเสียกัน	มาขาดพันธุ์แม่มายให้อาวรณ์
เข้าธรรมโฆษณ์เป็นสถานบ้านธรรมะ	ถึงมาหัวเขาแดงฟ้ายังแจ้งสลอน
ข้ามแพไปสงขลาขึ้นที่ป่าสนอ่อน	พอแดดหย่อนพบทางถึงไปบ้านนางปลิง”

(ลูกสะใ้แก้วตัวอย่าง)

8.6 การบันทึกวัฒนธรรมการว่าเพลงบอก

การว่าเพลงบอกหรือการร้องเพลงบอก เป็นส่วนหนึ่งของเพลงบอก ซึ่งเป็นวัฒนธรรมการเล่นพื้นบ้านภาคใต้ชนิดหนึ่ง นิยมแพร่หลายในจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา และพัทลุง เป็นศิลปะการแสดงที่มีการขับร้องโดยมีผู้ขับร้องบทกลอน ซึ่งเรียกว่า “แม่เพลง” เป็นผู้ขับร้องบทกลอนหรือบทเพลง และมีผู้รับที่เรียกว่า “ลูกคู่” คอยรับบทเพลงจากแม่เพลง มีการตีฉิ่งประกอบการขับร้อง (เรียกเป็นคำเฉพาะว่า “ว่าเพลงบอก”) การว่าเพลงบอกแต่เดิมเป็นการว่าเพื่อบอกข่าวสงคราม ซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวบ้านภาคใต้ ต่อมาการว่าเพลงบอกได้พัฒนามาเป็นการว่าบอกข่าวคราวทั่วไป เช่น การทำบุญ สร้างสะพาน ศาลา ทอดกฐิน เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้นและว่าได้ต่อกันเพื่อแสดงความรู้และเชาว์ปฏิภาณกัน อันก่อให้เกิดความรู้และความบันเทิง

ในบทหนังตะลุงของหนังสกุล เสียงแก้ว บางเรื่อง เช่น ในเรื่องเชลยรัก ตอนที่เท่งกับหนูน้อยคิดกันว่าจะช่วยเรียไ้เรื่องเงินกฐิน ได้บันทึกวัฒนธรรมการว่าเพลงบอกของชาวบ้านภาคใต้ ว่ามีการว่าเพลงบอกเพื่อบอกกล่าวข่าวคราว และเชิญชวนให้ชาวบ้านร่วมทำบุญทอดกฐิน เมื่อชาวบ้านได้ฟังข่าวก็ชอบใจมาร่วมกันทำบุญ ซึ่งมีการประกวดประชันแข่งขันกัน ดังความที่ว่า

- หนูน้อย : ฮือ เอาเครื่องไฟเข้ามาแล้ว
 เท่ง : ที่นี้หมิงไปหาฉิ่งมาสัก 2 ผา
 หนูน้อย : ทำไหรเล่าเหล่า
 เท่ง : ว่าไปตำ การไร่ฎีกานี้ต้องแหวกแนว เท่าแต่โฆษณาแล้วหมันอิ้อทำหือคน
 สมัยนี้ เราต้องเชียร์ เราต้องชมเขา ไปตำกว่าเพลงบอกให้ฟัง
 หนูน้อย : แล้วหมิงว่าเป็นเหอเพลงบอก
 เท่ง : อ้อ ไ้อ้หนูน้อยแล้วกะพ่อเหย ฎีกาไม่เป็นแล้วฎีกะกล้าลงทุนเช่าเครื่องไฟเหอ
 ไปตำ
 หนูน้อย : ฮาตกลาง ได้มาแล้วฉิ่ง ทำพริ้อเล่าละที่นี้
 เท่ง : ฮาที่นี้ มิงกะเป็นลูกขู้ตำ
 หนูน้อย : ฮี้ลูกขู้ เขาว่าเป็นลูกคูนี เออฎีกะเป็นลูกคูนีเอง
 เท่ง : เดียว ๆ ฎีกะลองล่ำโพงเดี๋ยว เฮลโล่ ๆ
 ปราบ : ฉียงรายการไหรโหล ๆ ไปแลถี้ อ้อใครทำไหรตรงนี้ บักเสาล่ำโพงเข้า
 เรียบร้อย รายการไหรละ เหอว่าประกวดร้องเพลงชิงพลกทั้งชนกัน
 เท่ง : ที่นี้กองอนุเมทนา นะฮะ
 ปราบ : อ้อพวกไร่ฎีกา ไรไปซื้อกางเกงหือน่อง
 เท่ง : หยับใจไม่ดีเล่าฎีกะ ฟ้ำผ่า
 ปราบ : พันนี้กะได้น่อง ถ้าไม่มีสารอิหุง กะไปที่บ้านพีตะ พี้จะให้สั๊กพลก
 เท่ง : อ้อ ฎีกะแล ๆ อิได้พันกับโหมโคโนเสียก่อนเรนุ้ย นี้แหละใจไม่ดีพันนี้แหละฎีกะ
 หนูน้อย : ฉะย ๆ ตำ เท่งไซหมันเหล่า หมันแหลงพันนั้น
 เท่ง : เออ เราถี้ว่าด้านได้อายอด (พูดโฆษณาคือเป็นภาษากลาง) “ที่นี้กอง
 อนุเมทนานะฮะ ไปรดมาอนุเมทนาได้ที่นี้นะฮะ การเรียไ้ไรนี้ไม่มีการบังคับ
 แต่อย่างใด ให้เป็นความสมัครใจ ท่านจะทำก็ได้ ไม่ทำก็ได้ แต่ผมคิดว่า
 ท่านจะทำนะครับ” ฮาเตรียมตัวรับตะหนูน้อย ฎีกะขึ้นเพลงบอกแล้วเร
 หนูน้อย : เอาตำ ๆ

- เท่ง : ว่าออ ๆ หอ ๆ ว่าออ ๆ
- หนูน้อย : เสียงหรอยพอดิไอ้เท่ง
- เท่ง : แล้วมาครั้นเจียบเสียงของสกุณา
- หนูน้อย : เอ๊ว่าเห้เหเฮสกุณา
- เท่ง : แลที่มันเจียบเสียงสกุณา
- หนูน้อย : ว่าทอยซ่าจ้าเหเฮสกุณา
- เท่ง : แลที่กะของบรรดานกเจ้านะ เอ็งเอ้ยนะของบรรดานก นี้นี้นี้
- หนูน้อย : กูิตายกับนี่นี่นี่นั่นแหละพอดิ
- เท่ง : แลที่กะของบรรดานก หิมะมันตกโปรยต้อง ตกลงเป็นฟองฝอย
- หนูน้อย : หิมะมันตกโปรยต้อง ตกลงเป็นฟองฝอย
- เท่ง : (อีย๊ะ เหลือเหตุถูกคู่ตายโหง พันแต่แม่เพลงไปเสียแล้ว) แล้วว่าแสงตะวัน
น้องเหอมันดันเมฆ
- หนูน้อย : ว่าเอ๊ว่าเห้ ว่าแสงตะวัน น้องเหอมันดันเมฆ
- เท่ง : แลที่กะวิเวกเลื่อนลอย หีนี้นี้นี้
- หนูน้อย : กูิตายกับนี่นี่นี่ นี้นี้นี้แหละตายโหง
- เท่ง : แลที่กะวิเวกเลื่อนลอย กะตะวันดวงน้อย มันแตกโถม ขึ้นสู่ไพยมมาน
- หนูน้อย : กะตะวันดวงน้อย กะแตกโถม ขึ้นสู่ไพยมมาน
- เท่ง : แต่โลกของเรา น้องเหอมันหมุนเวียน
- หนูน้อย : ว่าเอ๊ว่าเหมันหมุนเวียน
- เท่ง : แลที่กะประดุกกับเกวียนเลื่อนนะเจ้านะ เอ็งเอ้ยประดุกกับเกวียนเลื่อน แล้ว
ว่าทุกบ้านเรือนเจียบสิ้น ไปทั่วทุกถิ่นฐาน
- หนูน้อย : ว่าเอ๊ว่าเห้ กะไปทั่วทุกถิ่นฐาน
- เท่ง : ออว่าวัดธัมมาราม น้องเหอในวันนี้
- หนูน้อย : ว่าเอ๊ว่าเห้ ในวันนี้
- เท่ง : แลที่กะพ่อท่าน แกม้งาน แล้วแกจัดการใหญ่โต กะแลมันดูไอพาร์
- หนูน้อย : ว่าแลมันดูไอพาร์
- ปราบ : ว่าหรอยจ้ง ๆ ว่าเหลยต๋าน้อง
- เท่ง : บรรดาพวกเรา เหล่าพุทธบริษัท
- หนูน้อย : ว่าเอ๊ว่าเห้ เหล่าพุทธบริษัท

- เท่ง : บรรดาพวกเรา เหล่าพุทธบริษัท
- หนู่น้อย : ทอยฉ่า ฉาเหอบบริษัท
- เท่ง : กะมาในวัดทำบุญ มาเข้าหุ้กันเถิดหนา
- หนู่น้อย : มาเข้าหุ้กันเถิดหนา
- เท่ง : เพียงคนละบาท ญาติเหอคนละใบ
- หนู่น้อย : พี่น้องจงใส่ให้วัดวา กะตามแต่ใจศรัทธา จะโมทนาสักเท่าใด
- ปราบ : หรอยจ้งตายโหง กุชอบแล้วนี้
- เท่ง : ออเพราะท่าน ญาติเหอไม่ทำนา
- หนู่น้อย : เอ้อว่าให้ไม่ทำนา
- เท่ง : ท่านเหอไม่ได้ค้า ไม่ได้ขาย ถ้าหากว่าพี่น้องไม่ให้ แล้วท่านจะได้มาแต่ไหน
- หนู่น้อย : แล้วท่านจะได้มาแต่ไหน
- ปราบ : ว่าดีจ้ง เออน้อง 5 บาท
- เท่ง : ชื่อไหรคับ
- ปราบ : ปราบน้องเหอปราบ
- เท่ง : ออของพี่ปราบ ทราบแล้ว 5 บาท กะปราบมาช่วยชาติ ช่วยศาสนา ปราบพี่ไม่ขัด ปราบให้วัดให้วา ปราบมาปราบทำ ใจไม่ดำเลย ชาตินี้ ปราบมี กะพอบปนี้ ไปชาติหน้าปราบพี่ ขอให้มิเหลว ให้กุศลผลงาม ตามมาชดเชย พี่ปราบเหยรอยคาด กะทุกชาติไป
- ขวัญเมือง : ว่าหรอยเหวอ เอาไป 10 บาท น้องพี่ชื่อเมือง
- เท่ง : ออนามว่าพี่เมืองใจแเกเด็ดขาด แกโมนา 10 บาท กวาดมาใส่ นีกรักสนิท ในน้ำจิตน้ำใจ พี่เมืองคนใหญ่ กะแกลใส่มา ถ้าพี่เมืองนีกแแก้ว ขอให้แแก้ว กอง ถ้าพี่เมืองนีกทอง ทองมาหา ปราบ 5 เมือง 10 ช่วยหยิบกันมา ให้วัดให้วา กะน่าเห็นใจ เหตุใดปราบพี่ ชื่อดีลือเลื่อง มาปล่อยให้พี่เมือง แกใหญ่ใส่
- ปราบ : คันว่าพันนี้หมดกัน เอาไป 50 บาท
- เท่ง : พี่ปราบให้เล่า กะ 50 ใบ ใหญ่ใส่พี่เมือง กะหมดเรื่องเลย
- ขวัญเมือง : ออฉาดคันว่าพันนี้ เอาไป 100 หนึ่ง
- เท่ง : สำหรับพี่เมือง กะไม่ใช่ย่อย พี่เมืองให้ใบ 100 แลต้าปราบเหย ไม่น่าให้พี่ เมือง ใหญ่ใส่เลย พี่ปราบเคยเกรียงไกร ใหญ่มานาน
- ปราบ : ใหญ่พี่ไหรเหลา หมดแล้ว

- หนูเล็ก : ฉานทำบุญ 10 บาท กัน ชื่อเล็ก
- เท่ง : ออพี่สาวชื่อเล็ก สวยเหมือนเด็กอยู่เลย 10 ไบใส่เลย ด้วยสงสาร สิบบาทสิบไบ ที่ใส่ในพาน บุญบันดาล ให้พี่ปลอดภัย
- ผอม : ฉาน 10 บาทกัน ชื่อผอม
- เท่ง : นามชื่อคุณผอม ยอมแล้ว 10 บาท ผอมมาร่วมญาติ กวาดเข้ามาใส่ นึกไทรได้นั้น กะเหมือนมันใจ ให้ร่างใหญ่ รูปหล่อ งามทอลดา
- ไช : ซาดีว่าดีบ้า 10 บาทกันถิ ชื่อไช
- เท่ง : นามชื่อพี่ไช พี่มาใส่ 10 บาท ไช้มาช่วยซาดี แล้วญาติหนา ขึ้นชื่อพี่ไช กะน้ำใจโสภา ไช้มาไชทำ ใจไม่ดำเลย
- ไช : ออยิ่งว่ายิ่งหรอย เอาไป 20 ก่อน
- เท่ง : ออพี่ไชให้แล้ว แต่พี่ไชให้เล่า ไช้ใหญ่ไชเฒ่า ให้ไชยาวเลย ขอให้โฉมงาม นะพ่อทราชมเซย ไช้เหยไชใหญ่ ขอให้ไชเปื่อย
- ไช : อ้อ! ว่าพี่หรือว่า
- เท่ง : วึ่ง
- ไช : เอาเล่า
- หนูน้อย : วึ่ง
- ไช : เดียวได้ตายแหละ บ้า ๆ ทั้งแม่เพลงทั้งลูกคู่ ผีพื้น ตอนว่า ไช้ใหญ่ไชเฒ่า ให้ไชยาวเลย นั้นหยับชอบแล้วนิ มาเปรดตอนไชเปื่อย (เชลยรัก)

8.7 การบันทึกวัฒนธรรมการเรียนรู้หนังสือ การจัดงานต้อนรับผู้ที่สำเร็จการศึกษา กลับมาสู่บ้านเมือง

ชาวบ้านภาคใต้เห็นว่าการเรียนหนังสือหรือการศึกษา มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนามนุษย์และสังคม เด็ก เยาวชนทุกคนควรจะได้เรียนหนังสือ ได้รับการศึกษาอย่างดีที่สุด ได้เรียนในโรงเรียนที่ดีที่สุด และได้เรียนจนจบชั้นสูงสุด เมื่อลูกหลานที่ไปเรียนหนังสือ ได้เรียนจนจบชั้นสูงสุดแล้ว กลับมาถึงบ้านเมือง ทุกคนในครอบครัวต่างมีความยินดี บางครอบครัวคิดจัดงานต้อนรับแสดงความยินดีกับลูกหลานอย่างเอิกเกริกรื่นเริง มีการรับหนังตะลุงที่มีชื่อเสียงหลายคนมาประชันกันในบริเวณงาน ดังปรากฏในบทหนังตะลุงเรื่องกรรมสนอง ตอนยักษ์เพนินรัญปรารภกับแสงนภา ซึ่งตนทราบว่าเป็นน้องเขย ที่ว่า

“ญาติใจจริงเหวยได้น้องเขยสวย	ประกอบด้วยความฉลาดชาติเชื้อสิงห์
ได้กับน้องสาวเราเอากันให้จริง	ให้ได้สิ่งที่ต้องการคือหลานชาย
ถ้ารูปสวยเหมือนพ่อxonนับถือ	ให้เรียนหนังสือ ม.50 เก่งฉิบหาย
ส่งไปเรียนอังกฤษติดดาวพราย	ให้คล้ายคล้ายกับพ่อเฒ่า ¹ เป็นเจ้าเมือง
วันหลานกลับภูจะรับเอาหนังสือ ²	แข่งกันเลยกับพร้อมดอ ³ ให้จอเหลือง
จัดที่ว่างกลางสนามอร่ามเรือง	ที่หน้าเมืองขึ้นป้ายไม้เก็บตั้งค์
เอาเหล่าเลี้ยงกันให้เมาเรานั่งล้อม	ล้อมหนังสือพร้อมดอมันแข่งให้แจ้งหวาง ⁴
ให้หนังสือพร้อมออกรูปโชว์เราให้พลาง	ที่ตรงกลางหน้าจอต่อทั้งเพ”

(กรรมสนอง)

8.8 การบันทึกวัฒนธรรมการใช้สำนวนไทยถิ่นใต้

สำนวน ในที่นี้หมายถึง ภาษาที่มีลักษณะแยกแยะ มีความหมายไม่ตรงกับตัวอักษร พูดอย่างหนึ่งแต่มีความหมายเป็นอีกอย่างหนึ่ง เช่น สอนจะเข้าให้ว่ายนน้ำ (สอนสิ่งที่เขารู้ดีหรือที่เขาถนัดอยู่แล้ว) ไฟสุ่มซอน (อารมณ์ร้อนรุ่มที่คุกรุ่นอยู่ในใจ) มือถือสากปากถือศีล (มักแสดงตัวว่าเป็นคนมีศีลธรรมแต่กลับประพฤติชั่ว) เป็นต้น

ชาวบ้านภาคใต้ใช้สำนวนไทยถิ่นใต้ อันเป็นสำนวนที่มีชาวบ้านภาคใต้คิดขึ้น และใช้ติดต่อสื่อสาร ทำความเข้าใจกันในกลุ่มชน ซึ่งมีลักษณะเฉพาะหลายสำนวน เช่น

- 1) “ไร่ฝ้ายเป็นไร่คง⁵” และ “แหกเป็นไร่เจ้าเดียว⁶” ซึ่งหมายถึง “พังยับเยิน ฉีกขาดยับเยิน”

¹ พ่อเฒ่า (ภาษาถิ่นใต้) = ตา

² หนังสือ = หนังสือ เขียวชาญ นายหนังตะลุงผู้มีชื่อเสียงของจังหวัดสงขลา

³ หนังสือพร้อมดอ = หนังสือพร้อม อินทรปาน นายหนังตะลุงผู้มีชื่อเสียงของจังหวัดสงขลา ชอบตลกในเรื่องเพศ โดยใช้รูปอวัยวะเพศชายเป็นอุปกรณ์ ชาวบ้านจึงเรียกหนังสือพร้อมตามลักษณะเด่นนี้ว่า หนังสือพร้อมดอ

⁴ แจ้งหวาง = แจ้งสว่าง รุ่งเช้า

⁵ ไร่ฝ้ายเป็นไร่คง (คงคือข้าวโพด) ไร่ฝ้ายเป็นไร่ข้าวโพด คือ สับสนปนเปกันจนแยกไม่ออกว่า อันไหนเป็นไร่ฝ้าย อันไหนเป็นไร่ข้าวโพด เมื่อเป็นสำนวนจึงหมายถึง อวัยวะเพศหญิงที่ถูกข่มขืนจนพังยับเยินหรือฉีกขาดยับเยิน

⁶ แหกเป็นไร่เจ้าเดียว คือ สับสนปนเปกันจนแยกไม่ออกว่า ไร่นั้นเป็นไร่อะไร เช่น เป็นทั้งไร่ข้าวเหนียว ไร่ข้าวเจ้า ไร่ฝ้าย ไร่ข้าวโพด

2) “ได้กินเหนียว¹” ซึ่งหมายถึง “ได้แต่งงานตามประเพณีนิยม” และ 3) “เป็นเคยเหลือเนียง²” ซึ่งหมายถึง “เป็นของที่เหลือเดน” ดังปรากฏในบทหนังตะลุง เรื่องเพื่อนเราเผาเรือน (บทเกี่ยวจอบและบทเทवास่องโลก) ที่ว่า

“มาดูหนังนั่งให้ดื้ออย่าให้หวีหาย
อย่าก๊กก๊อกหลอกเหล็กกับเด็กบ่าวบ่าว
หนังพักเที่ยงน้องอย่าเลี้ยงไปที่มิดมิด
ถูกทำลายแล้วไรฝ่ายจะเป็นไรคง
จะราศีมีราศีสิ้นชื่อเสียง
ถ้าไปไหนน้องอย่าไปเพียงคนเดียว

ฟังพี่ชายจะปาวร้องไว้กับน้องสาวสาว
ที่เดินเข้ามาบุสาดอาจจะร่วมวง
บ่าวตามติดจะเข้าใจว่าไก่อหลง
ถ้าเธอหลงไปง่ายง่ายจะแหกเป็นไรเจ้าเดียว
ถ้าพลาดเปลี่ยงไปจนหมดพ่อแม่อดกินเหนียว
ถ้าไปเที่ยวแล้วพี่จะสั่งนะน้องจงระวังตัว”
(เพื่อนเราเผาเรือน)

“หรือใครพาเจ้าไปแทงแล้วแก้งหนี
กลับมานั่งหน้าโรงหนังเสียต๋าน้อยอย่าไปนั่งที่โคนยุม

ปล่อยนารีให้โคกร้องจนตาบวมหม
เดียวมันรุมเอาเหลยจะกลายเป็นเคยเหลือเนียง”
(เพื่อนเราเผาเรือน)

¹ ได้กินเหนียว ในการแต่งงานของชาวบ้านภาคใต้ ทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม เจ้าภาพนิยมทำข้าวเหนียวหน้าสังขยา หรือหน้ามะพร้าวเลี้ยงแขก หรือแจกเป็นของชำร่วย การได้เลี้ยงแขกด้วยข้าวเหนียว การได้กินเหนียว จึงหมายถึง การได้จัดงานแต่งงาน หรือได้แต่งงานตามประเพณีนิยม

² เป็นเคยเหลือเนียง เป็นเคย (กะปิ) ที่เหลือเนียง (ไห ภาชนะที่ใช้ใส่กะปิ) ปกติเคยที่มีค่า ไม่เป็นของที่เหลือใช้ จะอยู่ในเนียง เคยที่เหลือเนียง คือ อยู่นอกเนียง จึงเป็นเคยที่ไม่ดี เหลือใช้ ผ่านการใช้แล้ว คำว่า “เคย” ในภาษาไทยถิ่นใต้ ยังหมายถึง “อวัยวะเพศหญิง” อีกความหมายหนึ่งด้วย “เคยเหลือเนียง” จึงหมายถึง ของที่เหลือใช้ ของที่เหลือเดน อวัยวะเพศหญิงที่ไม่บริสุทธิ์แล้ว มีราศีแล้ว ผู้หญิงที่เสียพรหมจรรย์แล้ว ผู้หญิงที่เหลือเดน คือ ผ่านผู้ชายมาแล้ว